

**Μυστική Διπλωματία και Παρασκηνακή Διαβούλευση ως Μέσο Επίλυσης
Μακροχρόνιων Διενέξεων:
Δυνατότητες και Περιορισμοί στο Κυπριακό**

Στυλιανή Σολωμού

Διατριβή για το Μάστερ Πολιτικής Επιστήμης με Κατεύθυνση στις Διεθνείς Σχέσεις

Πίνακας Περιεχομένων

<i>Περίληψη:</i>	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	4
<i>Εισαγωγή</i>	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	6
<i>Μυστική Διπλωματία και Παρασκηνιακή Διαβούλευση</i>	6
1. Διπλωματία.....	6
2. Το Φάσμα της Μυστικής Διπλωματίας.....	11
2.1. Παραδοσιακά κανάλια μυστικής διπλωματίας	11
2.2. Ανεπίσημα κανάλια μυστικής διπλωματίας.....	12
2.3. Εμπλοκή μη κρατικών δρώντων στην μυστική διπλωματία	12
2.4. Δεοντολογικά ζητήματα και διαφάνεια	13
3. Η έννοια της εμπιστευτικότητας σε σχέση με τη Μυστική Διπλωματία	13
4. Μυστική Διπλωματία σε Μακροχρόνιες Διενέξεις	15
5. Παραδείγματα Μυστικής Διπλωματίας στην Κύπρο	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	21
<i>Μεθοδολογία</i>	21
1. Ερευνητικός Σχεδιασμός.....	21
2. Δείγμα.....	21
4. Ανάλυση Δεδομένων	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	23
<i>Μυστική και Παρασκηνιακή Διπλωματία:</i>	23
<i>Αποτελέσματα Συνεντεύξεων σε Σχέση με το Κυπριακό</i>	23
1. Εισαγωγή στα Θέματα	23
2. Η φύση της Διπλωματίας.....	23
3. Επιπτώσεις στη Δυναμική των Προσωπικών Σχέσεων	27
4. Στρατηγική χρήση της μυστικότητας.....	30
5. Περιορισμοί και Προκλήσεις.....	34
6. Αποτελέσματα και Επιδράσεις	37
7. Συγκριτικές Προοπτικές.....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	43
<i>Μυστική και Παρασκηνιακή Διπλωματία:</i>	43
<i>Ανάλυση και Συζήτηση των Συνεντεύξεων</i>	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	49
<i>Επίλογος</i>	49
<i>Βιβλιογραφία</i>	51

Περίληψη:

Η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία αποτελούν συγκεκριμένους τύπους διπλωματίας που περιλαμβάνουν τόσο δυνατότητες όσο και περιορισμούς. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η χρήση αυτών των τεχνικών σε μακροχρόνιες διενέξεις μπορεί να είναι αποτελεσματική στην επίλυσή τους προσφέροντας ένα πλαίσιο για ανοικτό διάλογο και περισσότερη ευελιξία. Ωστόσο, η αξιοποίηση αυτών των μεθόδων συνοδεύεται από κινδύνους, π.χ. έλλειψη διαφάνειας, οι οποίοι πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη κατά την αξιοποίησή τους. Αυτή η μελέτη εστιάζει στο Κυπριακό διερευνώντας το βαθμό που η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία μπορεί να εφαρμοστεί ως βέλτιστη πρακτική ενώ ταυτόχρονα αποσκοπεί στο να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο δύναται να αξιοποιηθούν. Για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων, διεξήχθησαν συνεντεύξεις σε ακαδημαϊκούς και άτομα που συμμετείχαν στις συζητήσεις για επίλυση του Κυπριακού και ακολούθησε θεματική ανάλυση. Τα αποτελέσματα υποστηρίζουν τη χρησιμότητα της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας ενώ επισημαίνουν επίσης την ανάγκη για περισσότερη διαφάνεια στο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή

Για πολλά χρόνια, η διπλωματία και οι διάφορες εκφάνσεις της έχουν βρεθεί στο επίκεντρο της εξωτερικής πολιτικής πολλών χωρών ως η προτιμώμενη μέθοδος για την επίλυση διαφορών. Αντιλαμβάνονται συχνά ως αλληλένδετα, με την εξωτερική πολιτική να αντιμετωπίζεται ως ένα σύνολο στόχων που πρέπει να επιτευχθούν μέσω διπλωματικών μέσων (Hocking, 2016, σ.67). Έτσι, η έρευνα στον τομέα της διπλωματίας έχει γίνει εκτενής, με συνεχείς συνεισφορές που εμπλουτίζουν τη βιβλιογραφία. Όπως θα εξηγηθεί παρακάτω, η διπλωματία δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μια απλή και μονοδιάστατη πρακτική με σταθερούς κανόνες που μπορούν να εφαρμοστούν σε κάθε περίπτωση. Κάθε διαδικασία διαπραγμάτευσης απαιτεί μια μοναδική προσέγγιση και χρήση διαφορετικών τύπων διπλωματίας, η οποία εκτοπίζεται από διάφορα χαρακτηριστικά της.

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στη μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία ώστε να διερευνήσει τον βαθμό στον οποίο αυτές οι μέθοδοι μπορούν να θεωρηθούν βέλτιστες πρακτικές στις μακροχρόνιες διενέξεις. Ιδιαίτερη σημασία θα δοθεί στην περίπτωση του Κυπριακού, το οποίο χρονολογείται από το 1974. Συγκεκριμένα, το 1974, μετά από πραξικόπημα Ελληνοκυπρίων εθνικιστών που επιδίωκαν την ένωση με την Ελλάδα, η Τουρκία εισέβαλε στην Κύπρο, επικαλούμενη τον ρόλο της ως εγγυήτρια δύναμη βάσει των συμφωνιών ανεξαρτησίας του νησιού. Αυτό οδήγησε στην *de facto* διχοτόμηση του νησιού στη διεθνώς αναγνωρισμένη Κυπριακή Δημοκρατία στον νότο, που κατοικείται κυρίως από Ελληνοκύπριους και στην αυτοανακηρυχθείσα Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου (ΤΔΒΚ) στον βορρά, η οποία αναγνωρίζεται μόνο από την Τουρκία.

Η παρούσα μελέτη επιδιώκει να εστιάσει σε ένα τύπο διπλωματίας και συγκεκριμένα στη μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία οι οποίες αποτελούν συχνά αντικείμενο μελέτης στη βιβλιογραφία, με διάφορες περιπτωσιολογικές αναλύσεις να αναδεικνύουν τις δυνατότητες και τους περιορισμούς τους. Ωστόσο, κατά την γνώση μας, υπάρχει ένα κενό στη βιβλιογραφία όσον αφορά την περίπτωση του Κυπριακού. Παρότι υπήρξαν προηγούμενες συνεισφορές που εξετάζουν την εμφάνιση της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων του Κυπριακού (Αιμιλιανίδης κ.ά., 2010; Λόρδος, 2009), αυτές επικεντρώνονται κυρίως σε συγκεκριμένες φάσεις της διαδικασίας (όπως οι συζητήσεις

Χριστόφια-Ταλάτ ή το Σχέδιο Ανάν), αξιολογώντας τη συνεισφορά της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας κατά την εν λόγω περίοδο. Ωστόσο, η εστίαση σε ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο μπορεί να δημιουργήσει προκλήσεις στη γενίκευση των αποτελεσμάτων, καθώς τα συμπεράσματα που προκύπτουν ενδέχεται να βασίζονται σε συγκυρίες που είναι μοναδικές για τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Αυτές οι συγκυρίες μπορεί έτσι να μην είναι εφαρμόσιμες σε μετέπειτα προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού.

Ως εκ τούτου, η παρούσα μελέτη αποσκοπεί σε μια πιο εκτεταμένη προσέγγιση, λαμβάνοντας υπόψη τυχόν προηγούμενες προσπάθειες επίλυσης της διένεξης, προκειμένου να παράσχει συμπεράσματα που μπορούν να γενικευτούν στην περίπτωση του Κυπριακού. Με τη διερεύνηση ενός ευρύτερου χρονικού πλαισίου, έχουμε τη δυνατότητα να αξιολογήσουμε την επίδραση διαφόρων μεταβλητών (όπως η αλλαγή ηγετών, διαφορετικά προβλήματα κλπ.) και να καταλήξουμε σε συμπεράσματα που θα έχουν εφαρμογή σε ευρύτερο φάσμα συνθηκών. Περαιτέρω, η μελέτη θέτει ως στόχο τη διερεύνηση της σημασίας και αποτελεσματικότητας της παρασκηνιακής και μυστικής διπλωματίας σε περιπτώσεις διαρκών διενέξεων με εστίαση στο Κυπριακό. Κατά συνέπεια, διατυπώνονται τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

Ερευνητικό Ερώτημα 1: Μπορεί η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία να συμβάλουν στη διεξαγωγή εποικοδομητικών συζητήσεων για την επίλυση μακροχρόνιων διενέξεων;

Ερευνητικό Ερώτημα 2: Ποιος είναι ο κατάλληλος τρόπος και σε ποιο βαθμό πρέπει να αξιοποιούνται η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία στις μακροχρόνιες διενέξεις;

Τα ερευνητικά ερωτήματα θα αναπτυχθούν μέσω συνεντεύξεων με συμμετέχοντες από διαφορετικούς τομείς, περιλαμβανομένων ακαδημαϊκών και ατόμων που είχαν ενεργό ρόλο στις συζητήσεις. Η συμμετοχή καλύπτει εκπροσώπους τόσο από την ελληνοκυπριακή όσο και από την τουρκοκυπριακή πλευρά, επιδιώκοντας την εκπροσώπηση και των δύο πλευρών και την εξασφάλιση πιο αξιόπιστων συμπερασμάτων. Η ανάλυση των δεδομένων θα πραγματοποιηθεί με θεματικό προσανατολισμό, προκειμένου να επιτευχθεί καλύτερη κατανόηση του περιεχομένου των συνεντεύξεων και να εξαχθούν σαφή συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Μυστική Διπλωματία και Παρασκηνιακή Διαβούλευση

1. Διπλωματία

Η διπλωματία αποτελεί μία ουσιώδη πολιτική δραστηριότητα, η χρήση της οποίας δύναται να λειτουργήσει ως ενισχυτικός παράγοντας στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, προσδίδοντας αυξημένη εξουσία σε αυτόν που τη χρησιμοποιεί (Berridge, 2022, σ. 1). Επί της ουσίας, η διπλωματία στην πολιτική επιτυγχάνεται μέσω της επικοινωνίας μεταξύ αξιωματούχων του κράτους που αποσκοπεί στην προώθηση της εξωτερικής πολιτικής είτε με επίσημη συμφωνία είτε με σιωπηρή προσαρμογή. Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός πως η διπλωματία επιτυγχάνεται με τη συμβολή διαφόρων δραστηριοτήτων όπως η συλλογή πληροφοριών, η αποσαφήνιση προθέσεων και η δημιουργία καλής θέλησης ενώ ο όρος «διπλωματία» επικολλήθηκε στη δραστηριότητα αυτή από τον Βρετανό βουλευτή Edmund Burke το 1796, ενώ νωρίτερα ήταν πιο συνηθέστερα γνωστή ως «διαπραγμάτευση» (Leira, 2016, σ. 32).

Σε έναν κόσμο όπου η δύναμη και η δικαιοδοσία διαχέονται ποικιλοτρόπως, οι άνθρωποι αναζητούν κάτι που παραδοσιακά κατανοούν ως, και θέλουν να το αποκαλούν, διπλωματία ως τρόπο να διεξάγουν τις σχέσεις τους (Constantinou et al, 2016, σ. 6). Η διπλωματία εύλογα μπορεί πλέον να θεωρηθεί απαραίτητο μέσο με το οποίο τα κράτη ασκούν την εξωτερική τους πολιτική, ενώ αυτή η πολιτική αποκτά μορφή μέσα από το Υπουργείο Εξωτερικών κάθε κράτους. Τα Υπουργεία Εξωτερικών έχουν επίσης τη μεγαλύτερη ευθύνη για τους διπλωμάτες ενός κράτους που υπηρετούν στο εξωτερικό και για τις διαπραγματεύσεις με ξένους διπλωμάτες στο εσωτερικό (Berridge, 2022, σ. 5).

Όπως προαναφέρθηκε, η χρήση διπλωματίας αποτελεί βέλτιστη πρακτική τόσο για την αποτελεσματική εκπροσώπηση των εθνικών συμφερόντων ενός κράτους όσο και για την επίλυση διαφορών μεταξύ δύο ή περισσότερων δρώντων (Constantinou et al, 2016). Ωστόσο, χρειάζεται να σημειώσουμε πως η διπλωματία δεν αποτελεί μονοδιάστατη πρακτική αλλά επιδέχεται διάφορες μορφές και αυτή η οποία είναι καλύτερο να εφαρμόζεται κάθε φορά, κρίνεται από τις εκάστοτε συγκυρίες και δρώμενα που αφορούν την εκάστοτε επαφή ή διαπραγμάτευση. Οι διάφορες μορφές που εντοπίζονται κάτω από την ομπρέλα του όρου 'διπλωματία' χρησιμοποιούνται για να αντιμετωπίσουν διαφορετικές καταστάσεις και στόχους. Έτσι, διαφορετικοί τύποι, όπως η διμερής, πολυμερής, οικονομική και πολιτιστική

διπλωματία, επιτρέπουν στα κράτη να πλοηγούνται σε περίπλοκα ζητήματα, να οικοδομούν σχέσεις και να επιτυγχάνουν συγκεκριμένους στόχους σε διάφορα μέτωπα (Kissinger, 2014).

Η διπλωματία ως ένα πολύπλευρο εργαλείο είναι προσαρμόσιμη στη μοναδική δυναμική των διαφορετικών συγκρούσεων. Η φύση, τα αίτια και οι συμμετέχοντες σε κάθε σύγκρουση διαφέρουν σημαντικά, προκαλώντας την ανάγκη για προσαρμοσμένες διπλωματικές προσεγγίσεις (Kissinger, 2014). Πρώτον, οι βαθύτερες αιτίες των συγκρούσεων ποικίλλουν ευρέως, κυμαίνονται από εδαφικές διαφορές και εθνοτικές εντάσεις μέχρι τον οικονομικό ανταγωνισμό και τις ιδεολογικές διαφορές. Αυτοί οι διαφορετικοί παράγοντες απαιτούν διπλωματικές στρατηγικές που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα ζητήματα στον πυρήνα τους και κατανοώντας την πολυπλοκότητα τους. Η Track II διπλωματία μπορεί να είναι κατάλληλη για συγκρούσεις στις οποίες εμπλέκονται μη κρατικοί παράγοντες, προσφέροντας μια πλατφόρμα για άτυπο διάλογο που δεν προσφέρεται πάντοτε από τα παραδοσιακά διπλωματικά κανάλια. Αντίθετα, οι διακρατικές συγκρούσεις μπορεί να απαιτούν ένα μείγμα της Track I και Track II Διπλωματίας για την πλοήγηση στις επίσημες κυβερνητικές σχέσεις ενσωματώνοντας παράλληλα πιο ευέλικτους, ανεπίσημους διαύλους για διαφοροποιημένες συζητήσεις (Chataway, 1998, σ. 283-284). Ο επείγων χαρακτήρας και η ένταση των συγκρούσεων επηρεάζουν επίσης την επιλογή των διπλωματικών μεθόδων. Κρίσεις υψηλού διακυβεύματος, ευαίσθητες στο χρόνο μπορεί να απαιτούν διπλωματία backchannel, επιτρέποντας γρήγορη και διακριτική επικοινωνία για την αποφυγή κλιμάκωσης (Allison, 2018; Kissinger, 2014). Από την άλλη πλευρά, οι παρατεταμένες συγκρούσεις μπορεί να ωφεληθούν από τις συνεχείς προσπάθειες του Track II, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη και την κατανόηση για εκτεταμένη περίοδο.

Τα πολιτιστικά και ιστορικά πλαίσια διαδραματίζουν επίσης καθοριστικό ρόλο. Οι συγκρούσεις που είναι βαθιά ριζωμένες σε ιστορικά δρώμενα δύνανται να απαιτούν μια διπλωματική προσέγγιση που αναγνωρίζει και αντιμετωπίζει την ιστορική ιδιαιτερότητα της εκάστοτε περίπτωσης. Επιπλέον, οι πολιτισμικές αποχρώσεις των εμπλεκόμενων μερών μπορούν να επηρεάσουν την αποτελεσματικότητα των διαφορετικών διπλωματικών στρατηγικών (Crocker et al, 2009, σ. 494). Συμπερασματικά, οι περιπλοκές των συγκρούσεων απαιτούν μια λεπτή και προσαρμοστική προσέγγιση στη διπλωματία. Η αναγνώριση των μοναδικών χαρακτηριστικών κάθε σύγκρουσης διασφαλίζει ότι οι διπλωματικές προσπάθειες είναι προσαρμοσμένες για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων προκλήσεων, διευκολύνοντας πιο αποτελεσματικές διαδικασίες επίλυσης.

Με βάση τα πιο πάνω, η παρούσα έρευνά θέτει ως στόχο την εστίαση σε ένα τύπο διπλωματίας και συγκεκριμένα, στη μυστική διπλωματία. Μυστική διπλωματία προκύπτει

όταν η ίδια η διπλωματική διαδικασία διεξάγεται 'μυστικά', όταν δηλαδή η διαδικασία πραγματοποιείται χωρίς εξωτερικοί δρώντες να γνωρίζουν για αυτήν (Maley, 2016, σ. 451-452). Η μυστική διπλωματία εμπνέει τόσο σεβασμό όσο και φόβο. Οι ενέργειές της μπορεί να φαίνονται ευεργετικές και αθώες βραχυπρόθεσμα, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να έχουν εκτεταμένες συνέπειες, συχνά αρνητικές, μακροπρόθεσμα (Bjola and Murray, 2016, σ. 1). Πολλοί επικριτές της μυστικής διπλωματίας, στον απόηχο του Πρώτου Παγκοσμίου Πόλεμο, έκαναν έκκληση για την απαγόρευση της μυστικής διπλωματίας με την προσδοκία ότι μία τέτοια κίνηση θα καθιστούσε την πρακτική της διπλωματίας πιο έντιμη ενώ θα απέτρεπε ταυτόχρονα την απάτη και την ίντριγκα (Bjola and Murray, 2016, σ. 1). Συγκεκριμένα, πολλοί θεωρούν πως διαπραγματεύσεις πρέπει να διεξάγονται ανοικτά και με διαφάνεια, καθώς τα θέματα τα οποία συζητούνται αφορούν άμεσα του πολίτες.

Στην αντίπερα όχθη, οι παραδοσιακοί υποστηρικτές της μυστικής διπλωματίας, εντούτοις, διαφωνούν κάθετα προβάλλοντας το επιχείρημα πως η μυστικότητα εξακολουθεί να εξυπηρετεί τη διπλωματική χρησιμότητα, ιδιαίτερα όταν δεν μπορεί να επιτευχθεί δημοσίως ένα αίσιο αποτέλεσμα μεταξύ πολιτικών αντιπάλων. Ισχυρό παράδειγμα του επιχειρήματος αυτού αποτελεί η διακυβέρνηση του Προέδρου Ομπάμα κατά τη διάρκεια της οποίας, τα κορυφαία διπλωματικά της επιτεύγματα (όπως η εξομάλυνση των διπλωματικών σχέσεων με την Κούβα, η πυρηνική συμφωνία με το Ιράν και το σύμφωνο για την αλλαγή του κλίματος με την Κίνα) ήταν όλα αποτέλεσμα μυστικών διαπραγματεύσεων (Bjola and Murray, 2016, σ. 2). Αξίζει να αναφερθεί πως για τον Nicolson, η ανοιχτή διπλωματία αποτελεί μία πρόσκληση για οπισθοδρόμηση λόγω της ανάμειξης εξωτερικών παραγόντων (Nicolson, 1950, σ. 107, Maley, 2016, σ. 454). Ως αποτέλεσμα, η ανοικτή διπλωματία τελικά οδηγεί σε ολοένα και περισσότερες «μυστικές» ή «μη ορατές» συναντήσεις στις οποίες γίνονται οι πραγματικές συζητήσεις. Με άλλα λόγια, η διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων στο φως της δημοσιότητας προσκαλεί όλους όσους δεν είναι ικανοποιημένοι με την εξέλιξη των διαπραγματεύσεων να αντιδράσουν, κάνοντας ό,τι μπορούν για να σαμποτάρουν ολόκληρη τη διαδικασία (Maley, 2016, σ. 455). Για να αποφευχθεί λοιπόν αυτό, η διαφυγή στη μυστική διπλωματία αποτελεί πολλές φορές βέλτιστη λύση. Χρειάζεται επίσης να αναφερθούμε στην ιδέα της εμπιστευτικότητας, η οποία εντοπίζεται στο φάσμα της μυστικής διπλωματίας. Όπως και με τη μυστική διπλωματία, στο επίκεντρο της εμπιστευτικότητας στη διπλωματία βρίσκεται η ανάγκη για οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών (Duquet & Wouters, 2015, σ. 15). Οι διπλωμάτες συμμετέχουν σε συζητήσεις που συχνά περιλαμβάνουν διαβαθμισμένες ή ευαίσθητες πληροφορίες, που κυμαίνονται από οικονομικά θέματα έως θέματα εθνικής ασφάλειας. Η καθιέρωση ενός αισθήματος εμπιστευτικότητας επιτρέπει στους

διαπραγματευτές να μιλούν ελεύθερα, να εκφράζουν τις ανησυχίες τους και να διερευνούν πιθανές λύσεις χωρίς την άμεση πίεση της κοινής γνώμης. Αυτή η εμπιστοσύνη δίνει τη δυνατότητα στους διπλωμάτες να οικοδομήσουν σχέσεις και να βρουν κοινό έδαφος, δημιουργώντας ένα περιβάλλον που ευνοεί επιτυχείς διαπραγματεύσεις (Collins and Packer, 2006, σ.11).

Η εμπιστευτικότητα είναι ιδιαίτερα σημαντική όταν αντιμετωπίζουμε επίμαχα ζητήματα ή συγκρούσεις μεταξύ κρατών (Duquet & Wouters, 2015, σ. 4). Οι διπλωμάτες μπορεί να χρειαστεί να συζητήσουν ευαίσθητα θέματα, όπως εδαφικές διαφορές, παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή εμπορικές ανισοροπίες. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η διατήρηση της εμπιστευτικότητας διασφαλίζει ότι οι διαπραγματευτές μπορούν να εξερευνήσουν συμβιβασμούς και δημιουργικές λύσεις χωρίς την πρόσθετη πρόκληση της διαχείρισης των αντιδράσεων του κοινού ή των πολιτικών αντιδράσεων. Η ικανότητα διατήρησης ιδιωτικών συζητήσεων κατά τη φάση των διαπραγματεύσεων θεωρείται απαραίτητη για τη συνολική επιτυχία των διπλωματικών προσπαθειών (Duquet & Wouters, 2015).

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να συνεισφέρει στην υπάρχουσα βιβλιογραφία σε ό,τι αφορά τη μυστική διπλωματία και εμπιστευτικότητα και πως αυτή μπορεί να λειτουργήσει εργαλειακά στη διαπραγμάτευση ανάλογα με τη φύση της κάθε διένεξης. Επιπρόσθετα, όπως προαναφέρεται, στον βαθμό που γνωρίζουμε, δεν υπάρχει άλλη σχετική βιβλιογραφία που να εστιάζει στην περίπτωση του Κυπριακού και να μελετά τον βαθμό στον οποίο μπορούν οι διαπραγματεύσεις να είναι ανοικτές.

Ωστόσο, αξίζει να αναφερθούμε στο βιβλίο με τίτλο 'Σημαδεμένη Τράπουλα' το οποίο εκδόθηκε το 2010 από τους Αχιλλέα Αιμιλιανίδη, Μιχάλη Κοντό και Γιώργο Κέντα και το οποίο εστιάζει σε μία συγκεκριμένη φάση του Κυπριακού, συγκεκριμένα, στις διαπραγματεύσεις μεταξύ Χριστόφια-Ταλάτ. Το βιβλίο αντλεί κυρίως από απόρρητα έγγραφα του ΟΗΕ και πραγματεύεται τις συζητήσεις για επίλυση του Κυπριακού που διεξήχθησαν μεταξύ των δύο ηγετών με σκοπό να αξιολογήσει το αποτέλεσμα τους και τις επιπτώσεις που αυτές είχαν στον απόηχο των συζητήσεων αυτών. Η έρευνα των συγγραφέων οδήγησε στην ομόφωνή τους άποψη που υποστηρίζει πως οι συζητήσεις κλεισμένων των θυρών δεν μπορούν να αποτελούν το κατεστημένο, ειδικά όταν πρόκειται για μακροχρόνιες διενέξεις, υποστηρίζοντας πως η κοινή γνώμη έχει το δικαίωμα να ενημερώνεται και να έχει άποψη για τις πιθανές λύσεις που συζητούνται (Αιμιλιανίδης, Κοντός, Κέντας, 2010). Αν και σημαντικό ερευνητικό δοκίμιο, το συγκεκριμένο βιβλίο, ως προαναφέρθηκε, εξάγει συμπεράσματα εστιάζοντας μόνο σε μία συγκεκριμένη φάση του Κυπριακού. Η παρούσα μελέτη έρχεται να προκαλέσει αυτή την ιδέα εξετάζοντας συζητήσεις που διεξήχθησαν για την επίλυση του

Κυπριακού σε διάφορα χρονικά διαστήματα και από διαφορετικούς ηγέτες ώστε να διαπιστωθεί κατά πόσο μπορούμε να είμαστε απόλυτοι στις απόψεις μας ή εναλλακτικά, κατά πόσο χρειάζεται όντως να διερευνήσουμε τον βαθμό στον οποίο δύναται να αξιοποιούνται η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία.

Με τον όρο 'βαθμός', θέλουμε να δείξουμε πως η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία μπορεί να θεωρηθεί ως ένα φάσμα το οποίο εκτυλίσσεται σε διάφορες βαθμίδες, αντί δύο άκρα όπου οι διαπραγματεύσεις μπορούν να είναι εντελώς μυστικές ή εντελώς ανοικτές. Η μερικώς μυστική ή μισό-ανοικτή διαπραγμάτευση δεν είναι μόνο σωστή, αλλά, σε πολλές περιπτώσεις, απολύτως απαραίτητη. Αν οι διαπραγματεύσεις, ή μέρος αυτών, δεν κρατούνταν μυστικές, δύσκολα συνθήκες θα μπορούσαν να συναφθούν και οι διαπραγματευτές θα πιέζονταν από το να μην κάνουν υποχωρήσεις. Ως εκ τούτου, η μυστικότητα στα πρώτα στάδια της διαπραγμάτευσης μπορεί να είναι απολύτως σωστή (Low, 1918, σ. 212). Επιπλέον, η συγκεκριμένη εργασία θα εξετάσει πόσο ανοικτή μπορεί να είναι μία διαπραγμάτευση όταν πρόκειται για περιπτώσεις όπως το κυπριακό ενώ κύριος στόχος αποτελεί η εξέταση του φάσματος της μυστικής διπλωματίας και σε ποιο σημείο του φάσματος θα μπορούσαν να εδραιωθούν μελλοντικές συζητήσεις για επίλυση παρατεταμένων διενέξεων όπως το κυπριακό.

Η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία γίνεται προτιμότερη σε μακροχρόνιες συγκρούσεις λόγω της ικανότητάς της για διακριτική, εμπιστευτική επικοινωνία. Οι παρατεταμένες διαφωνίες συχνά περιλαμβάνουν βαθιά εδραιωμένες θέσεις και ευαίσθητα ζητήματα, καθιστώντας τις δημόσιες διαπραγματεύσεις ανεδαφικές. Η εμπιστευτική φύση της μυστικής διπλωματίας επιτρέπει στους διαπραγματευτές να εξερευνήσουν δημιουργικές λύσεις, να δοκιμάσουν πιθανούς συμβιβασμούς και να οικοδομήσουν εμπιστοσύνη μακριά από τον έλεγχο του κοινού, τουλάχιστον στα αρχικά στάδια. Αυτό το απόρρητο επιτρέπει στους διπλωμάτες να αντιμετωπίζουν ιστορικά τραύματα, να αντιμετωπίζουν περίπλοκα ζητήματα και να πλοηγούνται σε ευαίσθητες δυναμικές ισχύος με ένα επίπεδο ευελιξίας που δεν είναι πάντα εφικτό σε πιο διαφανείς ρυθμίσεις. Τελικά, η μυστική διπλωματία μπορεί να δημιουργήσει ένα περιβάλλον που ευνοεί τον διαρκή διάλογο και την πρόοδο στην επίλυση μόνιμων συγκρούσεων.

2. Το Φάσμα της Μυστικής Διπλωματίας

2.1. Παραδοσιακά κανάλια μυστικής διπλωματίας

Στο ένα άκρο του φάσματος, η παραδοσιακή μυστική διπλωματία λειτουργεί μέσω καθιερωμένων και κρυφών διαύλων. Αυτά περιλαμβάνουν παρασκηνιακές διαπραγματεύσεις, κρυπτογραφημένες επικοινωνίες και μυστικές συναντήσεις. Αυτοί οι επίσημοι μηχανισμοί αποτέλεσαν τη ραχοκοκαλιά των διεθνών σχέσεων, επιτρέποντας ευαίσθητες συζητήσεις μακριά από τα μάτια του κοινού και τον έλεγχο των μέσων ενημέρωσης (Okladna, Naumova, & Myrhorod, 2021, σ. 171). Το βασικό χαρακτηριστικό της παραδοσιακής μυστικής διπλωματίας είναι ο υψηλός βαθμός ελέγχου της ροής των πληροφοριών. Ο έλεγχος αυτός διατηρείται με τον περιορισμό της συμμετοχής σε κρατικούς φορείς και επίσημους διπλωματικούς εκπροσώπους, δημιουργώντας ουσιαστικά ένα απομονωμένο περιβάλλον για τη διεξαγωγή εμπιστευτικών συζητήσεων (Bjola, & Murray, 2016, σ. 159). Κρατώντας τις συζητήσεις περιορισμένες σε μια επιλεγμένη ομάδα ατόμων, η παραδοσιακή μυστική διπλωματία επιτρέπει μεγαλύτερο βαθμό διακριτικότητας και εμπιστευτικότητας, ο οποίος είναι συχνά ζωτικής σημασίας για το χειρισμό ευαίσθητων διεθνών θεμάτων.

Ένα από τα αξιοσημείωτα οφέλη της παραδοσιακής μυστικής διπλωματίας είναι η ικανότητά της να διευκολύνει τις ειλικρινείς και ανοικτές συζητήσεις για αμφιλεγόμενα θέματα (Bjola, 2014, σ. 4). Παρέχοντας έναν ιδιωτικό χώρο για διαπραγματεύσεις, τα μέλη που εμπλέκονται στη μυστική διπλωματία μπορούν να διεξάγουν ειλικρινείς συζητήσεις χωρίς το φόβο των δημόσιων αντιδράσεων ή των παρερμηνειών των μέσων ενημέρωσης. Αυτή η ελευθερία ανοιχτής επικοινωνίας μπορεί συχνά να οδηγήσει σε αποτελεσματικότερη επίλυση προβλημάτων και στην ανάπτυξη αμοιβαία επωφελών συμφωνιών.

Ωστόσο, η παραδοσιακή μυστική διπλωματία δεν στερείται των κινδύνων. Μία από τις κύριες ανησυχίες είναι η έλλειψη διαφάνειας και λογοδοσίας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Με περιορισμένη δημόσια εποπτεία, υπάρχει ο κίνδυνος οι συμφωνίες που επιτυγχάνονται μέσω της μυστικής διπλωματίας να μην αντικατοπτρίζουν τα ευρύτερα συμφέροντα ή τις αξίες των πληγέντων πληθυσμών. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε κατηγορίες για αντιδημοκρατικές πρακτικές και χειραγώγηση των διεθνών υποθέσεων (Bjola, 2014, σ. 88). Επιπλέον, ο αποκλειστικός χαρακτήρας της παραδοσιακής μυστικής διπλωματίας μπορεί να οδηγήσει σε έλλειψη ποικιλομορφίας στις προοπτικές και την εμπειρογνομοσύνη. Με τον περιορισμό της συμμετοχής σε μια επιλεγμένη ομάδα κρατικών φορέων και αξιωματούχων, υπάρχει ο κίνδυνος να αποκλειστούν πολύτιμες συνεισφορές από μη κυβερνητικές

οργανώσεις, την κοινωνία των πολιτών και άλλους ενδιαφερόμενους που μπορεί να έχουν σημαντικές γνώσεις να συνεισφέρουν στην επίλυση διεθνών ζητημάτων (Wamala, 2014).

2.2. Ανεπίσημα κανάλια μυστικής διπλωματίας

Προχωρώντας κατά μήκος του φάσματος, η μυστική διπλωματία ενσωματώνει όλο και περισσότερο ανεπίσημα κανάλια. Αυτό περιλαμβάνει συζητήσεις που διεξάγονται υπό το πρόσχημα κοινωνικών εκδηλώσεων, όπως κρατικά δείπνα, πολιτιστικές εκδηλώσεις ή ακόμη και περιστασιακές συγκεντρώσεις μεταξύ διπλωματών. Τέτοια πλαίσια παρέχουν ένα μοναδικό περιβάλλον για την οικοδόμηση προσωπικής σχέσης μεταξύ των διαπραγματευτών, προωθώντας ένα επίπεδο εμπιστοσύνης και κατανόησης που μπορεί να είναι δύσκολο να επιτευχθεί σε πιο επίσημα πλαίσια (Okladna, Naumova, & Myrhorod, 2021, σ.171). Μια αξιοσημείωτη πτυχή της ανεπίσημης διπλωματίας είναι η «διπλωματία στα διαλείμματα» (cigarette break diplomacy), όπου σημαντικές συζητήσεις διαδραματίζονται συχνά κατά τη διάρκεια ανεπίσημων διαλειμμάτων στις διαπραγματεύσεις. Αυτές οι στιγμές επιτρέπουν συζητήσεις εκτός πρωτοκόλλου που μπορούν να οδηγήσουν σε πιο ανοιχτές και ειλικρινείς ανταλλαγές (Okladna, Naumova, & Myrhorod, 2021, σ. 172).

Όπως προαναφέρθηκε, από τα βασικά πλεονεκτήματα της ενσωμάτωσης ανεπίσημων διαύλων στη μυστική διπλωματία είναι η ευκαιρία για την οικοδόμηση προσωπικής σχέσης μεταξύ των διαπραγματευτών (Okladna, Naumova, & Myrhorod, 2021, σ.172). Στα ανεπίσημα κοινωνικά περιβάλλοντα, τα άτομα είναι σε θέση να αλληλεπιδρούν σε πιο προσωπικό επίπεδο, και αυτό μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη εμπιστοσύνης μεταξύ των διπλωματών, η οποία μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στη διευκόλυνση επιτυχημένων διαπραγματεύσεων.

2.3. Εμπλοκή μη κρατικών δρώντων στην μυστική διπλωματία

Πιο μακριά στο φάσμα βρίσκεται η συμμετοχή μη κρατικών φορέων στη μυστική διπλωματία. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει άτομα, μη κυβερνητικούς οργανισμούς και άλλες οργανώσεις που λειτουργούν εκτός του επίσημου κρατικού μηχανισμού, αλλά διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διευκόλυνση του διαλόγου και των διαπραγματεύσεων (Valencia, 2006, σ. 184). Η συμμετοχή τους συχνά προσφέρει μοναδικές προοπτικές στη διπλωματική διαδικασία, όπως εξειδικευμένες γνώσεις, πρόσβαση σε διαφορετικά δίκτυα και την ικανότητα να ενεργούν ως ουδέτεροι διαμεσολαβητές.

Οι μη κρατικοί φορείς μπορούν να ξεκινήσουν και να μεσολαβήσουν σε επικοινωνίες μέσω παρασκευαστικών καναλιών, προσφέροντας διακριτικές πλατφόρμες διαλόγου που μπορεί να μην είναι δυνατές μέσω των επίσημων καναλιών. Η ευελιξία και η ανεπίσημη λειτουργία τους

μπορεί να είναι ιδιαίτερα πολύτιμες για την αντιμετώπιση διαφορών που δεν είναι αυστηρά μεταξύ εθνών-κρατών, αλλά αφορούν ένα ευρύτερο φάσμα ενδιαφερομένων. Επιπλέον, η συμμετοχή μη κρατικών φορέων στη μυστική διπλωματία έχει διευρύνει τη διαθέσιμη εργαλειοθήκη για την επίλυση συγκρούσεων, εισάγοντας νέες προοπτικές και ικανότητες διαμεσολάβησης που συμπληρώνουν τις παραδοσιακές προσπάθειες υπό την ηγεσία του κράτους (Langhorne, 2005, σ. 332; Valencia, 2006, σ. 185). Η συμμετοχή τους υπογραμμίζει τη σημασία των προσεγγίσεων με πολλούς εμπλεκόμενους φορείς για την αντιμετώπιση των σύγχρονων διεθνών προκλήσεων.

2.4. Δεοντολογικά ζητήματα και διαφάνεια

Το φάσμα της μυστικής διπλωματίας, που εκτείνεται από τα παραδοσιακά επίσημα κανάλια έως τις ανεπίσημες αλληλεπιδράσεις και τη συμμετοχή μη κρατικών φορέων, αναδεικνύει την πολυπλοκότητα και την προσαρμοστικότητα των διπλωματικών πρακτικών για την επίλυση μακροχρόνιων διαφορών. Η μυστικότητα που απαιτείται για αυτές τις διαπραγματεύσεις μπορεί μερικές φορές να έρχεται σε σύγκρουση με τις δημοκρατικές αρχές και το δικαίωμα του κοινού να ενημερώνεται για σημαντικές πολιτικές αποφάσεις που μπορεί να το επηρεάζουν.

Η εξισορρόπηση της ανάγκης για εμπιστευτικότητα στη διπλωματία με τις απαιτήσεις για διαφάνεια αποτελεί συνεχή πρόκληση. Οι διαφανείς μηχανισμοί, όπως οι γνωστοποιήσεις μετά τη συμφωνία και η συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών, μπορούν να μετριάσουν ορισμένες ανησυχίες, διασφαλίζοντας ότι η μυστική διπλωματία δεν υπονομεύει τις δημοκρατικές αξίες.

3. Η έννοια της εμπιστευτικότητας σε σχέση με τη Μυστική Διπλωματία

Η εμπιστευτικότητα είναι ένα ζωτικό στοιχείο στο πλαίσιο της μυστικής διπλωματίας, διασφαλίζοντας ότι οι συζητήσεις και οι διαπραγματεύσεις διεξάγονται μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας και χωρίς εξωτερική παρέμβαση (Duquet & Wouters, 2015). Αυτή η μορφή διπλωματίας επιτρέπει πιο ειλικρινείς συνομιλίες και την ανάπτυξη εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών, κάτι που είναι συχνά κρίσιμο για την επίλυση περίπλοκων διεθνών ζητημάτων (Collins and Packer, 2006, σ. 11; Duquet and Wouters, 2015, σ. 15). Ωστόσο, ο ρόλος της εμπιστευτικότητας δεν περιορίζεται αποκλειστικά στη μυστική διπλωματία. Επεκτείνεται επίσης σε ευρύτερες διπλωματικές επικοινωνίες, όπου οι πληροφορίες ενδέχεται να

αποκρύπτονται αρχικά, αλλά πρόκειται να αποκαλυφθούν σε μεταγενέστερο, πιο κατάλληλο χρόνο.

Στη μυστική διπλωματία, η εμπιστευτικότητα χρησιμοποιείται για την προστασία του περιεχομένου των διαπραγματεύσεων και της ταυτότητας των διαπραγματευτών, με την κατανόηση ότι οι παραβιάσεις θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την επιτυχία ευαίσθητων αποστολών ή να οδηγήσουν σε σημαντικές διπλωματικές συνέπειες (Collins and Packer, 2006). Αυτό το επίπεδο μυστικότητας είναι ζωτικής σημασίας σε περιβάλλοντα όπου τα διακυβεύματα είναι υψηλά, όπως ειρηνευτικές συνομιλίες, εμπορικές συμφωνίες ή συμφωνίες ασφαλείας, όπου η πρόωρη έκθεση θα μπορούσε να υπονομεύσει τις διαπραγματεύσεις ή να οδηγήσει σε δημόσια αντίδραση. Εκτός των στενών ορίων της μυστικής διπλωματίας, η εμπιστευτικότητα εξακολουθεί να παίζει σημαντικό ρόλο στον ευρύτερο τομέα της διπλωματικής επικοινωνίας. Σε αυτά τα σενάρια, η εμπιστευτικότητα μπορεί να εφαρμοστεί πιο επιλεκτικά, όχι για να αποκρύψει το γεγονός ότι διεξάγονται συζητήσεις, αλλά για να προστατεύσει τις λεπτομέρειες αυτών των συζητήσεων έως ότου όλα τα μέρη καταλήξουν σε συναίνεση ή έως ότου η αποκάλυψή τους εξυπηρετήσει έναν στρατηγικό σκοπό. Για παράδειγμα, οι λεπτομέρειες μιας διπλωματικής πρωτοβουλίας μπορεί να παραμείνουν εμπιστευτικές κατά τα στάδια διαμόρφωσης του διαλόγου για να διασφαλιστεί ότι τα μέρη μπορούν να μιλούν ελεύθερα και να διαπραγματεύονται όρους χωρίς εξωτερική πίεση ή μεροληψία (Duquet & Wouters, 2015, σ. 16-17). Μόλις συμφωνηθούν οι όροι ή αφού κριθεί σωστός ο στρατηγικός χρόνος, οι πληροφορίες ενδέχεται στη συνέχεια να δημοσιοποιηθούν. Αυτή η στρατηγική χρήση του απορρήτου επιτρέπει στις κυβερνήσεις να διαχειρίζονται τη ροή των πληροφοριών με τρόπο που υποστηρίζει τους διπλωματικούς τους στόχους, βοηθά στη οικοδόμηση ή διατήρηση σχέσεων και διασφαλίζει ότι η δημόσια αποκάλυψη γίνεται με ελεγχόμενο τρόπο, μεγιστοποιώντας έτσι τις δυνατότητες για θετικά αποτελέσματα. Είναι μια διαφοροποιημένη προσέγγιση που αναγνωρίζει την αξία της διαφάνειας στη διπλωματία, ενώ αναγνωρίζει επίσης ότι η πρόωρη αποκάλυψη μπορεί μερικές φορές να εκτροχιάσει τις διπλωματικές προσπάθειες.

Για παράδειγμα, στις διαπραγματεύσεις για την κλιματική αλλαγή, οι ιδιαιτερότητες των δεσμεύσεων ή των παραχωρήσεων μιας χώρας ενδέχεται να παραμείνουν εμπιστευτικές έως ότου όλα τα μέρη έχουν την ευκαιρία να διαπραγματευτούν και να συμφωνήσουν για τους ευρύτερους όρους μιας συμφωνίας. Αυτό επιτρέπει σε κάθε χώρα να διαπραγματεύεται με βάση αυτό που είναι εφικτό και ωφέλιμο χωρίς εξωτερικές πιέσεις μέχρι να αναπτυχθεί ένα ολοκληρωμένο και αμοιβαία αποδεκτό πλαίσιο. Μόλις επιτευχθεί συμφωνία, αυτές οι δεσμεύσεις συνήθως δημοσιοποιούνται, επιτρέποντας τη λογοδοσία και την εφαρμογή.

Ως εκ τούτου, ενώ η εμπιστευτικότητα είναι αναπόσπαστο κομμάτι της μυστικής διπλωματίας, η εφαρμογή της εκτείνεται πέρα από το να χρησιμεύσει ως στοιχείο τακτικής σε ευρύτερες διπλωματικές δεσμεύσεις. Αυτή η στρατηγική χρήση του απορρήτου, όταν εξισορροπείται με ενδεχόμενη διαφάνεια, μπορεί να ενισχύσει τις διπλωματικές προσπάθειες, να διευκολύνει την επίλυση συγκρούσεων και να συμβάλει στην ανάπτυξη βιώσιμων διεθνών συμφωνιών.

4. Μυστική Διπλωματία σε Μακροχρόνιες Διενέξεις

Στις Διεθνείς Σχέσεις και ειδικότερα σε ό,τι αφορά τις μακροχρόνιες διενέξεις, η μυστική διπλωματία έχει διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο. Η βιβλιογραφία παρέχει ποικίλες ιστορικές περιπτωσιολογικές μελέτες οι οποίες ενισχύουν την πιο πάνω διαπίστωση. Μία εξ' αυτών αποτελούν οι συμφωνίες Camp David (1978) που εύλογα θεωρούνται από τις πιο εμβληματικές περιπτώσεις μυστικής διπλωματίας που οδήγησε σε επίλυση συγκρούσεων. Η συγκρούσεις μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ, χαρακτηρισμένες από πολέμους και εχθροπραξίες διατηρούνταν για αρκετά χρόνια δυνατές, γεγονός που ώθησε την ανάγκη για μια ριζική αλλαγή. Ως αποτέλεσμα, ο Αιγύπτιος Πρόεδρος Ανουάρ Σαντάτ και ο Ισραηλινός πρωθυπουργός Μεναχέμ Μπεγκίν συμμετείχαν σε μυστικές συνομιλίες. Ταυτόχρονα, κατά τη διάρκεια αυτής της εκτεταμένης περιόδου, ο Πρόεδρος Τζίμι Κάρτερ κανόνισε διάφορες ανεπίσημες ρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένων χαλαρών δείπνων και βόλτων στο δάσος. Αυτές οι αδόμητες στιγμές επέτρεψαν στον Αιγύπτιο Πρόεδρο Ανουάρ Σαντάτ και στον Ισραηλινό πρωθυπουργό Μεναχέμ Μπεγκίν να οικοδομήσουν μια προσωπική σχέση, συμβάλλοντας στην επιτυχία των διαπραγματεύσεων. Η μυστικότητα γύρω από τις διαπραγματεύσεις επέτρεψε στους ηγέτες να διερευνήσουν συμβιβασμούς και να κάνουν παραχωρήσεις χωρίς άμεσο δημόσιο έλεγχο. Το αποτέλεσμα ήταν μια ιστορική συνθήκη ειρήνης που υπογράφηκε το 1979, σηματοδοτώντας την πρώτη φορά που ένα αραβικό έθνος αναγνώρισε επίσημα το Ισραήλ (Begin, 2011, preface).

Μπορούμε επίσης να αναφερθούμε στην ειρηνευτική διαδικασία της Βόρειας Ιρλανδίας στη δεκαετία του 1990 η οποία αποτελεί μια ακόμη απόδειξη της αποτελεσματικότητας της μυστικής διπλωματίας. Της Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής το 1998, προηγήθηκαν εκτενείς εμπιστευτικές διαπραγματεύσεις. Αυτές οι μυστικές συνομιλίες περιλάμβαναν μεσάζοντες και backchannels, δίνοντας τη δυνατότητα σε πρόσωπα όπως ο Gerry Adams του Sinn Féin και εκπρόσωποι του Προσωρινού Ιρλανδικού

Δημοκρατικού Στρατού (IRA) να συνεργαστούν με τη βρετανική κυβέρνηση μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας (de Lima Mendes, n.d., σ. 6-7). Ο χαρακτήρας των συζητήσεων επέτρεψε μια πιο ανοιχτή διερεύνηση ευαίσθητων θεμάτων, δημιουργώντας ένα περιβάλλον που ευνοεί τον συμβιβασμό. Η επιτυχία της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Βόρεια Ιρλανδία ανέδειξε τον συμπληρωματικό ρόλο της μυστικής διπλωματίας παράλληλα με τις δημόσιες διαπραγματεύσεις για την αντιμετώπιση περίπλοκων και βαθιά ριζωμένων συγκρούσεων (de Lima Mendes, n.d., σ. 6-7; Steinberg, 2019, σ. 89-90).

Στον τομέα του πυρηνικού αφοπλισμού, το Κοινό Συνολικό Σχέδιο Δράσης (JCPOA) το 2015 σηματοδότησε ένα σημαντικό επίτευγμα που προέκυψε τόσο από τη δημόσια όσο και από τη μυστική διπλωματία. Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ του Ιράν και των P5+1 (Ηνωμένες Πολιτείες, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία και Κίνα) περιλάμβαναν έναν συνδυασμό φανερών και κρυφών καναλιών. Οι μυστικές συνομιλίες, με τη διευκόλυνση του Ομάν, διαδραμάτισαν κρίσιμο ρόλο στη δημιουργία των βάσεων και στην αντιμετώπιση των πιο ευαίσθητων πτυχών των διαπραγματεύσεων. Η διακριτική φύση αυτών των συζητήσεων επέτρεψε πιο ειλικρινείς ανταλλαγές και οικοδόμηση εμπιστοσύνης (Bjola and Murray, 2016, σ. 167-168). Το JCPOA, που τελικά συμφωνήθηκε, ήρθε ορισμένες κυρώσεις εναντίον του Ιράν με αντάλλαγμα περιορισμούς στο πυρηνικό του πρόγραμμα. Η επιτυχία αυτής της συμφωνίας έδειξε ότι μια ισορροπημένη προσέγγιση, που θα ενσωματώνει τόσο τη δημόσια όσο και τη μυστική διπλωματία, θα μπορούσε να οδηγήσει σε ανακαλύψεις σε εξαιρετικά περίπλοκα γεωπολιτικά σενάρια.

Οι Συμφωνίες του Όσλο μεταξύ του Ισραήλ και της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO) σηματοδότησε μια ιστορική καμπή στην ισραηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση. Οι μυστικές διαπραγματεύσεις που διεξήχθησαν στο Όσλο, με τη διευκόλυνση των Νορβηγών μεσολαβητών, έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη αμοιβαίας αναγνώρισης και στη δημιουργία ενός πλαισίου αυτοδιακυβέρνησης για τους Παλαιστίνιους στη Δυτική Όχθη και τη Λωρίδα της Γάζας. Ο χαρακτήρας των συνομιλιών του Όσλο επέτρεψε σε εκπροσώπους και από τις δύο πλευρές, συμπεριλαμβανομένων προσωπικοτήτων όπως ο Γιτζάκ Ράμπιν και ο Γιάσερ Αραφάτ, να συμμετάσχουν χωρίς την άμεση πίεση των προσδοκιών του κοινού, ιδιαίτερα λαμβάνοντας υπόψη ότι επίσημες επαφές θεωρούνταν επίσημα «παράνομες» και από τις δύο πλευρές. Ενώ η διαδικασία του Όσλο αντιμετώπισε προκλήσεις κατά την εφαρμογή της, ανέδειξε τις δυνατότητες της μυστικής διπλωματίας για την αντιμετώπιση βαθιά ριζωμένων συγκρούσεων και την προώθηση καινοτομιών σε φαινομενικά ανυπέρβλητες καταστάσεις (Bjola and Murray, 2016, σ. 171-72).

Συμπερασματικά, οι ιστορικές περιπτώσιολογικές μελέτες της μυστικής διπλωματίας που συμβάλλουν στην επίλυση των συγκρούσεων υπογραμμίζουν τον ρόλο της ως πολύτιμο εργαλείο στην πλοήγηση σε περίπλοκα γεωπολιτικά τοπία. Η λεπτή ισορροπία μεταξύ μυστικής και δημόσιας διπλωματίας, όταν διαχειρίζεται αποτελεσματικά, μπορεί να οδηγήσει σε μετασχηματιστικές συμφωνίες που διαμορφώνουν την πορεία των διεθνών σχέσεων.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθούμε ξανά στην έννοια της μυστικής διπλωματίας ως ένα φάσμα παρά ως μία έννοια στατική στρέφοντας ξανά την προσοχή μας στο παράδειγμα της Κίνας. Με τη συνεργασία του Πακιστάν, ο Κίσινγκερ μπόρεσε να επισκεφθεί την Κίνα χωρίς να τραβήξει την προσοχή. Η επιτυχημένη επίσκεψη του Κίσινγκερ επέτρεψε στον Νίξον να ανακοινώσει ότι θα επισκεφθεί την Κίνα το 1972 η επίσκεψη του οποίου θεωρήθηκε ευρέως ως ένα συγκλονιστικό διπλωματικό επίτευγμα. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει πως ορισμένα στάδια της διπλωματικής διαδικασίας μπορούν να πραγματοποιηθούν 'μυστικά' έτσι ώστε να τεθούν τα θεμέλια για να συνεχιστούν οι διαπραγματεύσεις (Kissinger, 1979). Όπως σημείωσε ο Abba Eban, πρώην Πρέσβης και Υπουργός Εξωτερικών του Ισραήλ, «η σκληρή αλήθεια είναι ότι η πλήρης άρνηση της μυστικής διπλωματίας ακόμη και στα πρώτα στάδια μιας διαπραγμάτευσης έχει κάνει τις διεθνείς συμφωνίες πιο δύσκολες από ποτέ» (Eban, 1983, σ.347).

Πιο πάνω διατυπώνεται ο ισχυρισμός πως η μυστική διπλωματία μπορεί να λειτουργήσει ως ισχυρότερο εργαλείο από την ανοικτή, ανάλογα πάντα με τη φύση της κάθε διαπραγμάτευσης.

5. Παραδείγματα Μυστικής Διπλωματίας στην Κύπρο

Η μυστική διπλωματία έχει επίσης διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού. Μετά την Τουρκική Εισβολή στην Κύπρο το 1974 λόγω του πραξικοπήματος των Ελληνοκυπρίων που επεδίωκαν την ένωση με την Ελλάδα έχουν γίνει πολυάριθμες προσπάθειες για την εξεύρεση λύσης, με τη μυστική διπλωματία να χρησιμοποιείται συχνά ως εργαλείο για τη διευκόλυνση του διαλόγου και της διαπραγμάτευσης μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Σε ό,τι θα ακολουθήσει, θα αναφερθούν συγκεκριμένα παραδείγματα που λειτουργούν ως επιβεβαιωτικός παράγοντας στην πάνω διαπίστωση.

Ίσως ένα από τα πιο ισχυρά παραδείγματα μυστικής διπλωματίας στην Κύπρο αποτελούν οι διαπραγματεύσεις μεταξύ του Γλαύκου Κληρίδη, πρώην Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, και του Ραούφ Ντενκτάς, του ηγέτη της τουρκοκυπριακής

κοινότητας, στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Οι διαπραγματεύσεις αυτές διευκολύνθηκαν από τρίτα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Εθνών, και είχαν ως στόχο την εξεύρεση συνολικής λύσης για τη διχοτόμηση της Κύπρου (Bayraktar, 2016, σ. 304). Αν και οι δημόσιες συνομιλίες και οι επίσημες διαπραγματεύσεις ήταν σε εξέλιξη, ήταν οι ιδιωτικές, μυστικές συζητήσεις που μερικές φορές προσέφεραν μία γεύση από πιθανές λύσεις (BBC Greek, 2002). Για παράδειγμα, ενόψει του Σχεδίου Ανάν, ο Κληρίδης και ο Ντενκτάς συμμετείχαν σε εμπιστευτικές συναντήσεις και διαπραγματεύσεις που δεν είχαν αποκαλυφθεί στο κοινό εκείνη την εποχή. Αυτές οι μυστικές συνομιλίες ήταν κρίσιμες για τη συζήτηση ευαίσθητων θεμάτων όπως οι εδαφικές προσαρμογές, η επιστροφή των εκτοπισθέντων και η δομή μίας μελλοντικής ομοσπονδιακής Κύπρου, τα οποία ήταν επίμαχα θέματα που ήταν δύσκολο να αντιμετωπιστούν με τα μέσα ενημέρωσης παρόντα και τον δημόσιο έλεγχο (Rio, 1975).

Διάφοροι διεθνείς παράγοντες έχουν επίσης επιδοθεί σε μυστική ή εμπιστευτική διπλωματία για να διευκολύνουν τις λύσεις στο Κυπριακό. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια της θητείας του, ο Κόφι Ανάν, ο πρώην Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, και οι ειδικοί του σύμβουλοι πραγματοποίησαν μία σειρά από διακριτικές συναντήσεις και διαβουλεύσεις με όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (Cyprus Time, 2018; Lordos, 2009). Αυτές οι προσπάθειες είχαν ως στόχο να δημιουργήσουν τις προτάσεις που τελικά έγιναν το Σχέδιο Ανάν. Αν και το σχέδιο ήταν δημόσιο, η διαδικασία διαμόρφωσής του περιελάμβανε σημαντικό εμπιστευτικό διάλογο και διαπραγμάτευση.

Το σχέδιο Ανάν, που υποβλήθηκε το 2002 και αναθεωρήθηκε πολλές φορές μέχρι το δημοψήφισμα το 2004, ήταν το αποκορύφωμα τόσο των δημόσιων διαπραγματεύσεων όσο και των παρασκηνιακών διπλωματικών προσπαθειών. Ενώ το σχέδιο τελικά απέτυχε να κερδίσει την απαραίτητη υποστήριξη τόσο από τους Ελληνοκύπριους (που το απέρριψαν στη συντριπτική τους πλειοψηφία στο δημοψήφισμα) όσο και από τους Τουρκοκύπριους (που ψήφισαν υπέρ), παραμένει η πιο ολοκληρωμένη που έχουμε δει ποτέ. Αυτό επετεύχθη χάρη στη μυστική διπλωματία που προηγήθηκε (Lordos, 2009, σ. 165). Η απόφαση να μην συμπεριληφθεί η δημοσκοπήση της κοινής γνώμης στη διαδικασία σε εκείνο το πρώιμο στάδιο μπορεί να αποδοθεί, τουλάχιστον εν μέρει, στην επιθυμία να μην επιτραπεί η διαδικασία να ξεφύγει από τον έλεγχο. Η τουρκική πλευρά εκείνη την περίοδο δεχόταν να έρθει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων υπό πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις και μόνο μέσα σε ένα πολύ συγκεκριμένο πλαίσιο. Έτσι, θεωρήθηκε πως εάν το κοινό εμπλεκόταν στη διαδικασία, τότε θα έβγαιναν στην επιφάνεια διάφορες ανησυχίες που θα μπορούσαν να αντιβαίνουν στα προσυμφωνημένα διαπραγματευτικά όρια της Τουρκίας, και πιο συγκεκριμένα στα

διαπραγματευτικά όρια του τουρκικού στρατιωτικού κατεστημένου. Έτσι, η σκέψη να δοθεί στο κυπριακό κοινό μια θέση στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων απορρίφθηκε σε εκείνο το στάδιο. (Lordos, 2009, σ. 168).

Η μυστική διπλωματία εντοπίζεται και σε άλλες περιπτώσεις εστιάζοντας στη διακυβέρνηση του Τάσσου Παπαδόπουλου. Ο Τάσος Παπαδόπουλος συναντήθηκε με τον Σερντάρ Ντενκτάς δύο φορές στην κατοικία του στη Στράκκα, πριν από το δημοψήφισμα του 2004. Κατά τη διάρκεια των συνομιλιών στο Μπούργκενστοκ, ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ πρότειναν δημόσια την αναβολή του δημοψηφίσματος για μερικούς μήνες για να συνεχιστούν οι διαπραγματεύσεις (Filenews, 2019; Omega, 2023). Ο Ντενκτάς επεδίωξε συνάντηση με τον Παπαδόπουλο για να συζητήσει αυτό το ενδεχόμενο και τις ανησυχίες των Τουρκοκυπρίων σχετικά με την επικείμενη ένταξη στην ΕΕ, είτε με είτε χωρίς δημοψήφισμα. Ο Παπαδόπουλος συναντήθηκε με τον Ντενκτάς δύο φορές στο Μπούργκενστοκ, κρατώντας ενημέρους όλους τους αρχηγούς των κομμάτων που τον συνόδευαν για τις συναντήσεις και μοιράστηκαν το περιεχόμενο αμέσως μετά (Filenews, 2019).

Κατά την επιστροφή του στην Κύπρο, ο Ντενκτάς ζήτησε νέα συνάντηση με τον Παπαδόπουλο για να συνεχιστούν οι συζητήσεις, ιδιαίτερα σχετικά με τον ρόλο και το καθεστώς των Τουρκοκυπρίων μετά την ένταξη στην ΕΕ. Λόγω της επίσημης θέσης του Ντενκτάς στα κατεχόμενα, η συνάντηση κανονίστηκε στη Στράκκα (Filenews, 2019). Ο Παπαδόπουλος τόνισε την ανάγκη συμμετοχής του Ταλάτ σε τέτοιες συζητήσεις και ο Ντενκτάς συμφώνησε να συμμετάσχει είτε ο ίδιος είτε εκπρόσωπος σε μελλοντικές συναντήσεις. Παρά αυτές τις αλληλεπιδράσεις, δεν κατέληξαν σε οριστικά αποτελέσματα, καθώς τόσο ο Παπαδόπουλος όσο και ο Χριστόφιας απέρριψαν την ιδέα ότι οποιαδήποτε «αναβάθμιση» της τουρκοκυπριακής διοίκησης ή προκαθορισμένες θέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ πρέπει να είναι αποδεκτή (Filenews, 2019).

Μυστική διπλωματία μπορεί ακόμα να εντοπιστεί και στη διακυβέρνηση του πρώην Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, Δημήτρης Χριστόφια, όπως φανερώνουν τα απόρρητα πρακτικά που είδαν το φως της δημοσιότητας από τη συνάντηση Χριστόφια-Ταλάτ στις 3 Νοεμβρίου 2008 (Αμιλιανίδης κ.α., 2010, σ.215-216). Συζητώντας το θέμα της εκτελεστικής εξουσίας, ο Χριστόφιας προσπάθησε να πείσει τον Ταλάτ να αποδεχτεί την πρότασή του για εκ περιτροπής προεδρία σε αναλογία 4:2. Επιδιώκοντας έναν γρήγορο συμβιβασμό, ο Χριστόφιας τροποποίησε την αρχική του πρόταση. Σύμφωνα με την τροποποίηση, σε περίπτωση που ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος διαφωνούσαν από κοινού σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, άμυνας και ασφάλειας, θα έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν χωριστές αποφάσεις (Αμιλιανίδης κ.α., 2010, σ. 216). Ο Ταλάτ υποστήριξε ότι η εκ

περιτροπής προεδρία θα πρέπει να είναι σε ίση βάση ενώ ο Χριστόφιας αντέτεινε, δηλώνοντας ότι «το 20% δεν μπορεί να είναι ίσο με 80%», υπενθυμίζοντας στον Ταλάτ τη λογοδοσία του στην ελληνοκυπριακή κοινότητα. Ο Χριστόφιας έκανε έκκληση στον Ταλάτ ως φίλος, προτρέποντάς τον να το ξανασκεφτεί για να αποφύγει ένα ακόμα αδιέξοδο (Αιμιλιανίδης κ.α., 2010, σ. 218).

Αν και οι άτυπες συνομιλίες μεταξύ Χριστόφια και Ταλάτ θεωρήθηκαν ως ένα θετικό βήμα προς μια πιθανή επίλυση, δεν ήταν επαρκείς για να ξεπεραστούν όλα τα εμπόδια για την διευθέτηση. Οι διαπραγματεύσεις αντιμετώπισαν τελικά σημαντικές προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένων διαφωνιών για βασικά ζητήματα και αλλαγές στο πολιτικό τοπίο και στις δύο πλευρές του νησιού. Το 2010, ο Ντερβίς Έρογλου διαδέχθηκε τον Ταλάτ ως ηγέτης της τουρκοκυπριακής κοινότητας, γεγονός που εισήγαγε νέα δυναμική στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων.

Ενώ συγκεκριμένες περιπτώσεις μυστικής διπλωματίας στην Κυπριακή σύγκρουση δεν τεκμηριώνονται πάντα δημόσια λόγω του εμπιστευτικού χαρακτήρα τους, μπορούμε να συμπεράνουμε ή να γνωρίζουμε για αρκετές περιπτώσεις όπου οι παρασκηνιακές προσπάθειες έπαιξαν ρόλο στις προσπάθειες γεφύρωσης των διαφορών μεταξύ της Ελληνοκύπριας και της Τουρκοκυπριακής κοινότητες. Τα παραδείγματα μυστικής διπλωματίας στην Κυπριακή σύγκρουση αναδεικνύουν τις δυνατότητές της να διευκολύνει την πρόοδο, ακόμη κι αν τέτοιες προσπάθειες δεν έχουν ακόμη οδηγήσει σε τελική επίλυση. Αυτές οι μυστικές διαπραγματεύσεις απεικονίζουν τη διττή φύση της μυστικής διπλωματίας. Από τη μία πλευρά, επιτρέπει πιο ευέλικτες, ειλικρινείς συζητήσεις μακριά από τις πιέσεις της κοινής γνώμης και των πολιτικών στάσεων. Από την άλλη πλευρά, η έλλειψη διαφάνειας μπορεί να οδηγήσει σε σκεπτικισμό και αντίθεση από το κοινό και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς που αισθάνονται αποκλεισμένοι από τη διαδικασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Μεθοδολογία

1. Ερευνητικός Σχεδιασμός

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στο να ερευνήσει το βαθμό στον οποίο η μυστική διπλωματία αποτελεί βέλτιστη πρακτική όταν πρόκειται για μακροχρόνιες διενέξεις με ιδιαίτερη εστίαση στο Κυπριακό. Με γνώμονα αυτό, η έρευνα υιοθέτησε τον ποιοτικό ερευνητικό σχεδιασμό ο οποίος επέτρεψε μία περισσότερο ολιστική εξερεύνηση του θέματος αναλύοντας προσωπικά βιώματα εμπειρογνομόνων οι οποίοι ενεπλάκησαν στο παρελθόν στις συζητήσεις για επίλυση του Κυπριακού.

Οι σε βάθος συνεντεύξεις ορίστηκαν ως ο καλύτερος τρόπος εξαγωγής των δεδομένων μας, καθώς αποτελεί βασικό κομμάτι η εστίαση σε μόνο μία μακροχρόνια διένεξη και στο πώς η μυστική διπλωματία θα μπορούσε να βοηθήσει στην επίλυσή της. Ως εκ τούτου, τα αποτελέσματά μας είναι ποιοτικά. Η συνεντεύξεις που διεξήχθησαν ήταν ημι-δομημένες με στοχευμένες ερωτήσεις που λειτούργησαν καθοδηγητικά ώστε να εξαχθούν όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτικά αποτελέσματα.

2. Δείγμα

Για τους σκοπούς της έρευνας έχει χρησιμοποιηθεί η σκόπιμη δειγματοληψία (purposive sampling) ώστε να επιστρατευθούν συμμετέχοντες με ειδικά χαρακτηριστικά και εμπειρίες οι οποίες σχετίζονται με το ερευνητικό ερώτημα. Στόχος ήταν να εντοπιστούν και να αξιοποιηθούν συμμετέχοντας ειδικά καταρτισμένοι με γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρίες οι οποίες θα προσδώσουν ποικιλομορφία στα ευρήματα και δυνατότητα για μία πιο λεπτομερή ανάλυσή τους. Αυτά τα άτομα επιλέγησαν με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και εμπειρίες που σχετίζονται με το ερευνητικό ερώτημα, όπως:

- a) Διπλωμάτες και Διαπραγματευτές: Άτομα που έχουν συμμετάσχει ή έχουν γνώση μυστικών διπλωματικών διαπραγματεύσεων που σχετίζονται με το Κυπριακό.
- b) Εμπειρογνώμονες επίλυσης συγκρούσεων: Ειδικοί στην επίλυση συγκρούσεων που έχουν μελετήσει ή έχουν συμμετάσχει σε προσπάθειες επίλυσης της Κυπριακής σύγκρουσης ή παρόμοιων μακροχρόνιων συγκρούσεων.
- c) Πολιτικοί Αναλυτές και Ιστορικοί: Εμπειρογνώμονες με βαθιά κατανόηση του ιστορικού πλαισίου του Κυπριακού και του ρόλου της διπλωματίας στην εξέλιξή του.

3. Διαδικασία Συλλογής Δεδομένων

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω της διεξαγωγή διά ζώσης, ή μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας zoom, ημι-δομημένων συνεντεύξεων ενώ απαραίτητη προϋπόθεση αποτέλεσε όπως οι συνεντευξιαζόμενοι δώσουν τη συγκατάθεσή τους για τη διεξαγωγή της συνέντευξης εκ των προτέρων. Όλες οι πληροφορίες σχετικά με τους στόχους της μελέτης καθώς και τη διαδικασία παρασχέθηκαν σε όλους τους συνεντευξιαζόμενους ακολουθούμενη από τη συγκατάθεσή τους για συμμετοχή. Η διά ζώσης διεξαγωγή των συνεντεύξεων κρίθηκε ως η καλύτερη επιλογή, καθώς η πορεία της συνέντευξης δομήθηκε γύρω από τις πιο κάτω θεματικές:

- a) Εμπειρίες από μυστική διπλωματία: Άμεσες ή έμμεσες εμπειρίες των συμμετεχόντων από μυστικές διαπραγματεύσεις και ο ρόλος τους σε τέτοιες διαδικασίες.
- b) Αντιληπτά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα: Συζήτηση για τα οφέλη και τα μειονεκτήματα της μυστικής διπλωματίας στο πλαίσιο μακροχρόνιων συγκρούσεων.
- c) Επιπτώσεις στο Κυπριακό: Συγκεκριμένα παραδείγματα για το πώς η μυστική διπλωματία έχει επηρεάσει την πορεία του Κυπριακού, συμπεριλαμβανομένων επιτυχιών και αποτυχιών.

Κάθε συνέντευξη διήρκησε από 20 έως 50 λεπτά, με όλες τις συνεδρίες να ηχογραφούνται (με τη συγκατάθεση του συμμετέχοντος) για ακρίβεια στην ανάλυση δεδομένων.

4. Ανάλυση Δεδομένων

Τα δεδομένα υποβλήθηκαν σε θεματική ανάλυση. Αυτή η διαδικασία περιλάμβανε τη μεταγραφή συνεντεύξεων, τη δημιουργία αρχικών κωδικών και την αναζήτηση θεμάτων που προκύπτουν σε όλο το σύνολο δεδομένων. Η θεματική ανάλυση είναι μια ευέλικτη μέθοδος για τον εντοπισμό, την ανάλυση και την αναφορά προτύπων (θεμάτων) μέσα στα δεδομένα. Αυτά τα θέματα αναθεωρήθηκαν και τελειοποιήθηκαν ώστε να αντικατοπτρίζουν με ακρίβεια τις αποχρώσεις των εμπειριών και των προοπτικών των συμμετεχόντων σχετικά με τη μυστική διπλωματία και τον ρόλο τους στην επίλυση του Κυπριακού.

Το τελευταίο βήμα περιλάμβανε την ερμηνεία των ευρημάτων, τη σύνδεσή τους με το υπάρχον σώμα βιβλιογραφίας για τη μυστική διπλωματία, την επίλυση συγκρούσεων και το συγκεκριμένο πλαίσιο του Κυπριακού. Αυτή η ανάλυση παρείχε μια ολοκληρωμένη κατανόηση του βαθμού στον οποίο η μυστική διπλωματία μπορεί να θεωρηθεί ως βέλτιστη πρακτική στο πλαίσιο μακροχρόνιων συγκρούσεων, με εστίαση στο Κυπριακό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Μυστική και Παρασκηνιακή Διπλωματία:

Αποτελέσματα Συνεντεύξεων σε Σχέση με το Κυπριακό

1. Εισαγωγή στα Θέματα

Για την ανάλυση των αποτελεσμάτων, ως πιο δόκιμη μέθοδος κρίθηκε η διεξαγωγή θεματικής ανάλυσης μέσω της εξεύρεσης κωδικών. Η θεματική ανάλυση των συνεντεύξεων που διεξήχθησαν στο πλαίσιο της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας και με επίκεντρο το Κυπριακό, αποκάλυψε μία ποικιλία διαφοροποιημένων θεμάτων που προσδίδουν μία πιο συγκεκριμένη εικόνα στις περιπλοκές της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας ως μέσο επίλυσης μακροχρόνιων συγκρούσεων. Αυτά τα θέματα, που καλύπτουν τη φύση, τον αντίκτυπο, τους περιορισμούς και τις συγκριτικές προοπτικές τέτοιων διπλωματικών προσεγγίσεων, προσφέρουν πολύτιμες γνώσεις για την αποτελεσματικότητα και την εφαρμογή τους στο Κυπριακό.

Σε ό,τι ακολουθεί, θα επεξηγηθούν τα θέματα που εντοπίστηκαν από τις συνεντεύξεις καθώς και οι συγκεκριμένοι κωδικοί που οδήγησαν στον εντοπισμό τους. Αργότερα, και για κάθε περίπτωση, θα παρατίθενται, αυτολεξεί, παραδείγματα από τις συνεντεύξεις στα οποία εντοπίστηκαν οι συγκεκριμένοι κωδικοί.

2. Η φύση της Διπλωματίας

Άτυπες Συναντήσεις: Αρκετοί συμμετέχοντες αναφέρθηκαν με συνέπεια στον κεντρικό ρόλο των ανεπίσημων, άτυπων συναντήσεων που πραγματοποιούνται μακριά από τον δημόσιο έλεγχο στο πλαίσιο της παρασκηνιακής διπλωματίας. Αυτές οι άτυπες συναντήσεις παρείχαν ένα χώρο για ειλικρινή και ανοιχτό διάλογο μεταξύ των ενδιαφερομένων, χωρίς να επιβαρύνονται οι περιορισμοί των επίσημων πρωτοκόλλων και οι προσδοκίες του κοινού.

«Κοιτάζτε, οι διαπραγματεύσεις που διαφημίζουν δεν γίνονται στο φως. Δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι είναι μυστικές[...]όταν τα πράγματα γίνονται χωρίς εμπιστευτικότητα, το μόνο που θα κάνεις είναι να καταστρέψεις τη διαδικασία.» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Γι' αυτό οι διαπραγματεύσεις από τη φύση τους έχουν πάντα ένα χαρακτηριστικό εμπιστευτικότητα. [...] η εμπιστευτικότητα, η μη δημοσιοποίηση καλύτερα είναι μέρος της ιδέας της διπλωματίας και της διαπραγμάτευσης.» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Εμπιστευτικότητα κυρίως, εννοώντας οτιδήποτε μπορεί να γίνει πιο άτυπα, ναι.» (Συνεντευξιαζόμενος 2)

«Από την περιορισμένη εμπειρία μου, [...], νομίζω ότι αυτές οι αλληλεπιδράσεις στο παρασκήνιο ήταν ανεκτίμητες για τη δημιουργία κάποιου είδους μονοπατιού και κάποιου είδους κατανόησης.» (Συνεντευξιαζόμενος 6)

«Αναλογιζόμενοι τις προσπάθειες της κυρίας Holguin, [αυτή] συναντιέται με τους ηγέτες, και προσπαθεί να διεξάγει συνομιλίες έμμεσα μεταξύ τους, καθώς δεν υπάρχει άμεση συνάντηση ή, ας πούμε, διάλογος μεταξύ τους. Φυσικά, για να προστατεύσει αυτές τις προσπάθειες, χρειάζεται αυτή την εμπιστευτικότητα, ώστε να μπορεί να επιτύχει ξανά μια ισορροπία» (Συνεντευξιαζόμενος 4)

«Αυτή η εμπιστευτικότητα μας έδωσε μια ασπίδα προστασίας έναντι της εξωτερικής κριτικής. Επομένως, από αυτή την άποψη, ήταν πολύ σημαντικό στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. [...] Αυτό που κάναμε ήταν, πριν μοιραστούμε πράγματα με το κοινό, θα είχαμε συναντήσεις μεταξύ μας, δύο διαπραγματευτές κυρίως, και θα προσπαθούσαμε να έχουμε μια κοινή γραμμή όσον αφορά την παροχή πληροφοριών στο κοινό. Έτσι, προσπαθούσαμε να βεβαιωθούμε ότι δίνουμε τις ίδιες πληροφορίες και το σωστό επίπεδο πληροφοριών.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

Οι συμμετέχοντες εξιστόρησαν περιπτώσεις όπου άτυπες συναντήσεις, ενθάρρυναν ένα περιβάλλον ευνοϊκό για εποικοδομητικές διαπραγματεύσεις και δημιουργική επίλυση προβλημάτων. Η άτυπη μορφή αυτών των αλληλεπιδράσεων επέτρεψε ειλικρινείς συζητήσεις και την εξερεύνηση εναλλακτικών λύσεων που μπορεί να μην ήταν εφικτές εντός των ορίων των επίσημων διπλωματικών πλαισίων.

«Γίναν πολλές φορές τέτοιου είδους παρασκηνιακές συναντήσεις. Εκτός από τις τηλεφωνικές επικοινωνίες ή τις συναντήσεις πριν τα αξιώματά τους στη θέση της ηγεσίας σε εστιατόρια ή σε σπίτια [...] για πάρα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, θεσμοθετήθηκε η απευθείας επαφή των δύο χωρίς κανένα σύμβουλο, διπλωμάτη ή τον ίδιο ακόμα τον αντιπρόσωπο του ΟΗΕ.» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

«[...]θα έλεγα ότι βοηθήσαν πάρα πολύ στο να ξεπεραστούν κάποια προβλήματα που κληρονομηθήκαν από προηγούμενους και δεν τα προκάλεσαν οι συγκεκριμένοι ηγέτες» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

Κανάλια επικοινωνίας: Η χρήση μη παραδοσιακών καναλιών επικοινωνίας εμφανίστηκε σημαντικά στις αναφορές των συμμετεχόντων για μυστικές διαπραγματεύσεις. Αντί να βασίζονται αποκλειστικά σε επίσημους διπλωματικούς διαύλους, συνεντευξιαζόμενοι που ενεπλάκησαν στις συζητήσεις για το Κυπριακό αναφέρθηκαν στην αξιοποίηση εναλλακτικών μέσων επικοινωνίας για να διευκολύνουν το διάλογο και να ανταλλάσσουν πληροφορίες διακριτικά.

«[...]κάναμε το χέρι μας time-out, φεύγαμε έξω από την αίθουσα, περπατούσαμε μαζί και συζητούσαμε και βρίσκαμε τρόπο να πάμε παρακάτω.» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«[...]πηγαίναμε σε ένα δείπνο με τον διαπραγματευτή ή στην συζήτηση γενικότερα προσπαθώντας πολλές φορές να ρίξεις και κάποια ιδέα για να δεις την αντίδραση του άλλου» (Συνεντευξιαζόμενος 2)

«Ήμουν υπουργός Εξωτερικών στο βορρά και μέσω κάποιων κοινών φίλων κάναμε επαφή με τον τότε Ελληνοκύπριο διαπραγματευτή κ. Μαυρογιάννη.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

«Ο κ. Ναμί και ο κ. Μαυρογιάννη, που ήταν τότε ακόμη ο Ελληνοκύπριος διαπραγματευτής, ήρθαν κοντά μέσω ενός κοινού φίλου. Δεν γνώριζαν ο ένας τον άλλον πριν από αυτό, και συναντήθηκαν απλώς για να συνομιλήσουν, ανεπίσημα, για έναν καφέ στο σπίτι ενός φίλου. Και εκεί άρχισαν να μιλάνε για το πώς θα ξαναρχίσουν οι διαπραγματεύσεις, γιατί τότε δεν είχαμε διαπραγματεύσεις.[...] Και επίσης, κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, θυμάμαι πολλές φορές, οι ηγέτες, για παράδειγμα, διεξήγαγαν συνομιλίες στο παρασκήνιο, ή οι διαπραγματευτές διεξήγαγαν διαφορετικές συζητήσεις με διαφορετικούς ανθρώπους, στις οποίες εμπλέκονταν και οι εγγυήτριες δυνάμεις, μέσω τηλεφώνου.» (Συνεντευξιαζόμενος 4)

Παρακάμπτοντας τους παραδοσιακούς διπλωματικούς διαύλους, οι ενδιαφερόμενοι μπόρεσαν να διατηρήσουν ένα βαθμό εμπιστευτικότητας και ελέγχου στη ροή των πληροφοριών, επιτρέποντας πιο ευέλικτες και προσαρμόσιμες στρατηγικές διαπραγμάτευσης.

Ρόλος των Διαμεσολαβητών: Οι διαμεσολαβητές έπαιξαν ουσιαστικό ρόλο στη διευκόλυνση των μυστικών διαπραγματεύσεων και στη γεφύρωση του χάσματος επικοινωνίας

μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών. Αυτοί οι μεσάζοντες, που κυμαίνονταν από αξιοσέβαστους διπλωμάτες έως άτομα με επιρροή με στενούς δεσμούς με βασικούς ενδιαφερόμενους, χρησίμευσαν ως έμπιστοι διαμεσολαβητές που βοήθησαν στην πλοήγηση της πολυπλοκότητας της διπλωματίας.

«[...] η αρμοδιότητά μου ήταν περισσότερο η παρακολούθηση και η ανάλυση των εξελίξεων στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα και στην Τουρκία αλλά, αν χρειαζόταν, αναλάμβανα και κάποιο μέρος της απευθείας μετάφρασης κάποιων από τα στοιχεία των διαπραγματεύσεων από την Τουρκική στην Ελληνική γλώσσα.» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

«Απλώς, άμα υπάρχει αδυναμία να κάτσεις γύρω από ένα τραπέζι, συνήθως είναι με διακριτικό τρόπο που γίνονται διαβουλεύσεις για να καταλήξεις κάπου, όπως ας πούμε, στην παρούσα κατάσταση που έχουμε στην Κύπρο, που η περισσότερη προσπάθεια είναι για να κάτσουμε γύρω από ένα τραπέζι. Αν αυτό δεν εμφανίζεται μέσα από μια συγκεκριμένη έκκληση του Συμβουλίου Ασφαλείας, γίνεται όπως γίνεται τώρα, που έχεις έναν εκπρόσωπο που συζητά, προσπαθώντας να βρει κοινά στοιχεία που να δημιουργήσουν την αναγκαία διαφοροποίηση των ασυμβίβαστων επιφανειακά θέσεων για να υπάρξει έναν κοινό έδαφος, για να μπορούν να κάτσουν γύρω από ένα τραπέζι.» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Και μαζί με τη βοήθεια των Αμερικανών, δημιουργήσαμε το προσχέδιο της συμφωνίας της 11ης Φεβρουαρίου 2014, και αυτό έγινε εξ ολοκλήρου μέσω παρασκηνιακών καναλιών, όχι στις επίσημες συνομιλίες υπό την ηγεσία του ΟΗΕ, όχι στις διαπραγματεύσεις που πραγματοποιήθηκαν στην ουδέτερη ζώνη, αλλά μέσω διαμεσολαβητών που θα λειτουργούσε σαν ενδιάμεσος μεταξύ εμένα και του κ. Μαυρογιάννη.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

Οι συμμετέχοντες τόνισαν τη σημασία της επιλογής διαμεσολαβητών με αξιοπιστία, ουδετερότητα και διακριτικότητα, η συμμετοχή των οποίων βοήθησε να δημιουργηθεί ένα θεμέλιο εμπιστοσύνης και εμπιστοσύνης μεταξύ των διαπραγματευόμενων μερών. Οι μεσάζοντες λειτουργούσαν συχνά στα παρασκήνια, διευκολύνοντας διακριτικά την επικοινωνία και τη διπλωματία μεταφοράς για να οικοδομήσουν σχέσεις και να διευκολύνουν την πρόοδο προς την επίλυση συγκρούσεων.

3. Επιπτώσεις στη Δυναμική των Προσωπικών Σχέσεων

Οικοδόμηση εμπιστοσύνης: Κεντρικό στοιχείο της επιτυχίας των μυστικών διαπραγματεύσεων ήταν οι προσωπικές σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ των βασικών ενδιαφερομένων. Οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν τη σημασία των προσπαθειών οικοδόμησης εμπιστοσύνης, δίνοντας έμφαση στο ρόλο των διαπροσωπικών σχέσεων για την υπερνίκηση των βαθιά ριζωμένων εχθροτήτων και την καλλιέργεια μιας ατμόσφαιρας αμοιβαίου σεβασμού και κατανόησης. Μέσω πρόσωπο-με-πρόσωπο αλληλεπιδράσεων και ανεπίσημων ανταλλαγών, οι διαπραγματευτές μπόρεσαν να εξανθρωπίσουν τους ομολόγους τους και να καλλιεργήσουν σχέσεις εμπιστοσύνης.

«Ήταν φιλική επειδή πρόκειται για μία ανθρώπινη σχέση μεν αλλά βασίστηκε και σε ένα κοινό παρελθόν το οποίο νομίζω είναι το πιο σημαντικό. Το γεγονός ότι οι δύο τους, ο ΕΚ ηγέτης και ο ΤΚ ηγέτης, στη συγκεκριμένη πολιτική συγκυρία είχαν παρελθόν πολιτικό μαζί, μέσα από το κίνημα της επαναπροσέγγισης, ήταν αυτό που βοήθησε σε κάποια ζητήματα ώστε να υπάρξει πρόοδος [...]» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

«[...]προσωπικές σχέσεις είναι πάρα πολλά σημαντικές, διότι εκείνες τους επιτρέπουν αφενός να δημιουργήσεις σχέσεις εμπιστοσύνης, αλλά αφετέρου και είναι εξίσου σημαντικό να μπορείς να καταλάβεις τη θέση του άλλου και να μπαίνεις στα παπούτσια του άλλου.» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«[...] ο κ. Αναστασιάδης ήθελε η τουρκοκυπριακή πλευρά να αποδεχθεί δημόσια αυτό που λέμε τα τρία Ε, ενιαία κυριαρχία, ενιαία διεθνής προσωπικότητα και ενιαία υπηκοότητα. Ο τότε Τουρκοκύπριος ηγέτης, ο κ. Έρογλου, δεν ήταν πραγματικά έτοιμος ή δεν ήταν πολύ πρόθυμος να αποδεχτεί αυτά τα τρία Ε, δημόσια. Όμως, η διπλωματία του πίσω καναλιού που, ξέρετε, διεξήχθη πολύ άτυπα μεταξύ του κ. Özdil Nami και του κ. Ανδρέα Μαυρογιάννη, στο τέλος, κατέληξε στην κοινή διακήρυξη του 2014.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

«[...]Μπορούν να γίνουν τα λεγόμενα breakthroughs λόγω της θετικής συνεισφοράς ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων που λόγω μιας καλής χημείας κατόρθωσαν να δώσουν αποτελέσματα. Σίγουρα όταν δεν υπάρχει καλή χημεία μεταξύ των διαπραγματευτών, είναι πολύ δύσκολο η διαπραγμάτευση να προχωρήσει. Ένα παράδειγμα ιστορικά ενός τέτοιου breakthrough λόγω μίας καλής χημείας που διαμορφώθηκε πίσω από το φως της δημοσιότητας, ήταν η διαπραγμάτευση μεταξύ του Menachem Begin και του Anwar Sadat που κατέληξε στην περίφημη συμφωνία του Camp David.» (Συνεντευξιαζόμενος 7)

Σημαντικό να αναφερθεί είναι η διαφορά που εντοπίστηκε στις περιπτώσεις αυτές και στις περιπτώσεις όπου η επίσημη διπλωματία προτιμήθηκε έναντι της μυστικής ή παρασκηνιακής διπλωματίας.

«Ήταν έντονη η διαφορά (με τον Έρογλου πρόεδρο της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας) από το γεγονός και μόνο του ότι η διαφορετικότητα στην αντιμετώπιση κάποιων πολιτικών θέσεων, γίνονταν πάντα στο επίπεδο της τυπικότητας, από πλευράς Έρογλου ενώ ταυτόχρονα έμπαινε και το ουσιαστικό ζήτημα της ιδεολογικής διαφωνίας. Ενώ θα παρατηρούσες κάποτε ότι, βεβαίως υπήρχαν θέσεις στις οποίες διαφωνούσε ο Χριστόφιας με τον Ταλάτ σε συγκεκριμένα ζητήματα, μπορεί τα ίδια ακριβώς ζητήματα, η διαφωνία με τον Έρογλου να ήταν ακόμα πιο έντονη και ο ίδιος ο Έρογλου να το έθετε στο επίπεδο το πιο τυπικό και πιο επίσημο και ο ίδιος να απέφευγε, ακριβώς λόγω αυτής της διαφωνίας, την πιο προσωπική επαφή.» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

Κοινές Ιδεολογίες: Οι αναφορές σε κοινά πολιτικά παρελθόντα και ιδεολογικούς δεσμούς εμφανίστηκαν ως επαναλαμβανόμενα θέματα στις αφηγήσεις ορισμένων συμμετεχόντων, υπογραμμίζοντας τη βαθιά επιρροή του ιστορικού πλαισίου στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων. Αυτές οι κοινές ιστορίες χρησίμευσαν ως καταλύτης για διάλογο και επίλυση συγκρούσεων, γεφυρώνοντας το χάσμα μεταξύ των αντιπάλων και ενισχύοντας μια αίσθηση συλλογικής ταυτότητας που βασίζεται σε κοινές αξίες και φιλοδοξίες.

«[...] το γεγονός ότι άτομα ή οργανώσεις ή ιδεολογίες που έχουν ούτως ή άλλως κάποιες ιστορικές συγκλίσεις μπορούν στο παρασκήνιο να επιφέρουν κάποιο θετικό αποτέλεσμα.» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

«Όταν έχουμε δύο προέδρους οι οποίοι δεν μοιράζονται κοινές ιδεολογίες, όπως, για παράδειγμα, η συμπεριφορά του Χριστόφια και με τον Ταλάτ, μεταξύ τους είχαν κοινές ιδεολογίες και ειδικά εστίαζαν στο ότι ήταν φιλικό το κλίμα μεταξύ τους.» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

Σε αντίθεση όμως σημειώθηκε πως πιθανόν οι κοινές ιδεολογίες να αποτελούν επίσης κίνδυνο.

«[...] πάντοτε η παρασκηνιακή διπλωματία ιδιαίτερα όταν γίνεται μόνο με άτομα τα οποία είναι μιας συγκεκριμένης ιδεολογικής αντίληψης κοινώς δημιουργεί ακόμα περισσότερο προσδοκία στο κοινό[...]» (Συνεντευξιαζόμενος 2)

«[...]ακόμα και στις κατ' ιδίαν συναντήσεις, ο Ταλάτ προσπαθούσε έντονα να ζηλώσει εντός εισαγωγικών το πλέγμα των φιλικών σχέσεων, δηλαδή να το εξουδετερώσει και να μην το επιτρέψει να λειτουργήσει ως ένας καθοριστικός παράγοντας στη διαπραγμάτευση.» (Συνεντευξιαζόμενος 7)

Διαπροσωπική δυναμική: Η δυναμική των διαπροσωπικών σχέσεων έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των αποτελεσμάτων των διαπραγματεύσεων και στην ώθηση της προόδου προς την επίλυση συγκρούσεων. Οι συμμετέχοντες μοιράστηκαν περιπτώσεις όπου ο αμοιβαίος σεβασμός διευκόλυναν καινοτομίες σε φαινομενικά δυσεπίλυτες διαφωνίες.

«[...]πρέπει να στηρίζεσαι στην αξιοπιστία του συνομιλητή σου ότι δεν θα προβάλλει εκ των υστέρων κάτι που του είπες για εξυπηρέτηση ιδιοτελών ή προπαγανδιστικών ή άλλων σκοπών» (Συνεντευξιαζόμενος 2)

«Συγκλήσεις έχουν επιτευχθεί και μεταξύ ηγετών οι οποίοι δεν είχαν τόση ιδεολογική συγγένεια, με ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα το κοινό ανακοινωθέν Αναστασιάδη Έρογλου. Παρά τα αυτά θα πρέπει να βάλουμε μία υποσημείωση εδώ, ενδεχομένως, η καλή διαπροσωπική σχέση να επίδρασε θετικά προς την επίτευξη κάποιων συγκλήσεων.» (Συνεντευξιαζόμενος 7)

«Ένα από τα πράγματα που θυμάμαι με τον Πρόεδρο Ντενγκτάς ήταν η σχέση του με τον Γλαύκο Κληρίδη. Ήταν μία πραγματικά θετική προσωπική σύνδεση. Είχαν, ξέρετε, αυτή την ιστορική σύνδεση. Καταλάβαιναν πολύ καλά τα θέματα, ο ένας τον άλλον και τις κοινότητές τους. Οπότε, αν μπορούμε να απομακρύνουμε την πίεση των φώτων της δημοσιότητας, νομίζω ότι μπορεί να υπάρξουν πολλές καλές συζητήσεις και πρόοδος.» (Συνεντευξιαζόμενος 6)

Αντίθετα, οι συμμετέχοντες εξιστόρησαν επίσης προκλήσεις που προέρχονται από διαπροσωπικές συγκρούσεις και συγκρούσεις προσωπικότητας, οι οποίες εμπόδισαν την επικοινωνία και εμπόδισαν την πρόοδο στις διαπραγματεύσεις.

«Δεν υπήρξε καμιά χημεία μεταξύ τους, τίποτα απολύτως (Αναστασιάδης και Έρογλου)» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Αν θεωρούμε ότι το δόγμα Χριστόφια δεν λειτούργησε ή αν θεωρούμε γενικά ότι η ύπαρξη μιας καλής διαπροσωπικής σχέσης και ιδεολογικής συγγένειας μεταξύ των δύο δεν επέφερε το επιθυμητό αποτέλεσμα εννοούμε ότι δεν πέτυχε την κατάληξη των διαπραγματεύσεων. Όμως

υπήρξαν συγκλήσεις κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, οι γνωστές συγκλήσεις Χριστόφια-Ταλάτ, οι οποίες ακόμα και σήμερα χαρακτηρίζουν τον κεκτημένο των διαπραγματεύσεων.»
(Συνεντευξιαζόμενος 7)

«Για παράδειγμα, όταν ο Αλί Ταλάτ και μετά ο Χριστόφιας ήρθαν σε επαφή, είχαν καλές σχέσεις πριν έρθουν και οι δύο στην εξουσία και όλοι περίμεναν ότι θα είχαν πολύ μεγαλύτερη επιτυχία. Αλλά τελικά, αυτή η προσωπική σχέση δεν λειτούργησε. Μάλιστα, για τον κ. Ταλάτ, το χαρακτήρισε πισώπλατο μαχαίρι γιατί δεν μπορούσε να προχωρήσει τις διαπραγματεύσεις.»
(Συνεντευξιαζόμενος 6)

Η διαφοροποιημένη αλληλεπίδραση της διαπροσωπικής δυναμικής υπογράμμισε την πολυπλοκότητα των μυστικών διαπραγματεύσεων και τη σημασία της καλλιέργειας εποικοδομητικών σχέσεων που βασίζονται στην εμπιστοσύνη, το σεβασμό και την αποτελεσματική επικοινωνία.

4. Στρατηγική χρήση της μυστικότητας

Στρατηγικό πλεονέκτημα: Η μυστικότητα εμφανίστηκε ως στρατηγικό εργαλείο που χρησιμοποιείται από τους διαπραγματευτές για να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και να προστατεύσουν ευαίσθητες πληροφορίες κατά τη διαδικασία διαπραγμάτευσης.

«Το να μπορείς να συζητάς με τον αντίπαλο σου εμπιστευτικά, είναι συνήθως πολύ σημαντικό και χρήσιμο. Και πολλές φορές είναι έτσι που βρίσκονται οι τρόποι για να ξεπεράσεις τα αδιέξοδα» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«[...]να το συζητήσουν εσωτερικά και παρασκηνιακά για να προστατεύσουν ίσως την επιτυχία των διαπραγματεύσεων[...]» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

«Μας επέτρεψε να μπορούμε να ανταλλάσσουμε ιδέες ελεύθερα και σε συνδυασμό με την αρχή του ότι τίποτα δεν συμφωνείται μέχρι να συμφωνηθούν όλα, αυτό μας επέτρεψε να σημειώσουμε πρόοδο σε δύσκολα ζητήματα, παρά το γεγονός ότι δεν μιλάμε για όλα τα θέματα ταυτόχρονα.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

«Έτσι, ενώ σημειώναμε πρόοδο στη διακυβέρνηση και την κατανομή της εξουσίας, δεν μπορούσαμε να σημειώσουμε ίση πρόοδο σε επικράτεια. Έτσι, αν δεν είχαμε την αρχή της

εμπιστευτικότητας, αυτό θα μπορούσε να ήταν προβληματικό για την ελληνοκυπριακή ομάδα, γιατί εσωτερικά θα μπορούσαν να δεχτούν κριτική ότι άνοιγαν τα χαρτιά τους σε πράγματα που κέρδιζε η τουρκοκυπριακή πλευρά, ενώ τα πράγματα τα οποία η ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία στόχευε να κερδίσει εξακολουθούσαν να εκκρεμούν κάπου. Έτσι, αυτή η εμπιστευτικότητα μας έδωσε μια ασπίδα προστασίας έναντι της εξωτερικής κριτικής. Επομένως, από αυτή την άποψη, ήταν πολύ σημαντικό στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

«Υπήρχαν στιγμές που οι διαπραγματεύσεις έφταναν σε αδιέξοδο, και κατά τη διάρκεια αυτών των περιόδων, οι συναντήσεις έξω από το επίσημο τραπέζι των διαπραγματεύσεων σε άτυπα φόρουμ όπου κανείς δεν κρατούσε πρακτικά βοηθούσε επίσης στην ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

«Προστατεύοντας τις διαπραγματεύσεις από τον δημόσιο έλεγχο, τα ενδιαφερόμενα μέρη μπόρεσαν να συμμετάσχουν σε ειλικρινείς συζητήσεις και να κάνουν παραχωρήσεις χωρίς να διακινδυνεύσουν το πολιτικό τους κεφάλαιο ή τη φήμη τους. [...] Η εμπιστευτικότητα με αυτή την έννοια επιτρέπει στις πλευρές να έχουν πολύ μεγαλύτερη ευελιξία στη συζήτηση των κεφαλαίων. [...] Όσον αφορά την πολιτική ισότητα, φυσικά, η τουρκοκυπριακή πλευρά πάντα ήθελε να επιτύχει τα μέγιστα προκειμένου να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική συμμετοχή και η πολιτική ισότητα. Αλλά ενώ το διαπραγματεύονταν με την ελληνοκυπριακή πλευρά, η ελληνοκυπριακή πλευρά είχε κατά νου τι είδους λαβές θα μπορούσε να έχει από το κεφάλαιο της ασφάλειας, ώστε να μπορεί να δει το ομοσπονδιακό εκτελεστικό ζήτημα ως δίνω και παίρνω. Έτσι, όταν υπάρχει αυτή η εμπιστευτικότητα, φυσικά, δύναται να υπάρχει αυτή η δομή. Έτσι, μπορούμε να φέρουμε άλλες διαστάσεις από τα κεφάλαια με την άνεση ότι δεν πρόκειται να μας επικρίνουν δημόσια, επειδή έχουμε δώσει κάποιους συμβιβασμούς όταν πρόκειται για ζήτημα που είναι στην πραγματικότητα πιο σημαντικό για την τουρκοκυπριακή πλευρά και όχι για την ελληνοκυπριακή πλευρά.» (Συνεντευξιαζόμενος 4).

Οι συμμετέχοντες περιέγραψαν περιπτώσεις όπου η τήρηση του απορρήτου επέτρεψε στα μέρη να εξερευνήσουν καινοτόμες λύσεις και να δοκιμάσουν τα νερά χωρίς φόβο για δημόσια αντίδραση ή πολιτικές επιπτώσεις. Προστατεύοντας τις διαπραγματεύσεις από τον δημόσιο έλεγχο, τα ενδιαφερόμενα μέρη μπόρεσαν να συμμετάσχουν σε ειλικρινείς συζητήσεις και να κάνουν παραχωρήσεις χωρίς να διακινδυνεύσουν το πολιτικό τους κεφάλαιο ή τη φήμη τους.

«Εμπειρικά, σε ορισμένα ζητήματα κορυφαίας σημασίας και ώστε να προχωρήσουν οι διαπραγματεύσεις μπροστά υπήρχε χρησιμότητα στην αξιοποίησή της (μυστικής διπλωματίας).»
(Συνεντευξιαζόμενος 5)

«Ήταν μόνοι τους οι δύο σε ένα δωμάτιο για κάποια ζητήματα εντελώς δικά τους, απόρρητα, που φαίνεται ότι δημιουργούσαν ακόμα καλύτερες βάσεις για κάποιες συγκλίσεις που επιτευχθήκαν στο επόμενο χρονικό διάστημα.» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

«Αν ο διαπραγματευτής με δεδομένο έναν πλαίσιο συζήτησης θα πάει να συζητήσει παρασκηνιακά για να δει ενδεχομένως εναλλακτικές λύσεις ή προτάσεις ή να συζητήσει κάπως πιο άνετα ή ούτω καθ' εξής [...] τότε έχει παραπάνω πιθανότητες αυτή η μέθοδος να πετύχει νοουμένου ότι είναι αξιόπιστος ο ομιλητής» (Συνεντευξιαζόμενος 2)

Ωστόσο, οι συμμετέχοντες αναγνώρισαν επίσης τους εγγενείς κινδύνους της υπερβολικής μυστικότητας, που θα μπορούσε να γεννήσει δυσπιστία και να υπονομεύσει τη νομιμότητα των συμφωνιών με διαπραγμάτευση στα μάτια του κοινού.

«[...] ο συνομιλητής έβγαλε κάτι με τρόπο που να εξυπηρετεί τους δικούς του προπαγανδιστικούς σκοπούς, άρα, δεν δούλεψε πάντοτε» (Συνεντευξιαζόμενος 2)

«[...] θεωρώ ότι υπάρχουν και κάποια μειονεκτήματα σε αυτή τη διαδικασία διότι θα προτιμούσα κατά την άποψή μου, ίσως όχι για το συγκεκριμένο παράδειγμα του Κυπριακού, αλλά πιο γενικά, να υπήρχε και από προηγούμενος μία πιο βαθιά και πιο μεγάλη εμπλοκή της κοινής γνώμης [...]» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

Οι συνεντευξιαζόμενοι περιέγραψαν επίσης περιπτώσεις όπου η παρασκηνιακή διπλωματία και οι διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύχθηκαν λόγω αυτής, βοήθησε στην επίλυση παρεμφερών θεμάτων που δεν είχαν να κάνουν με τη κύρια διαπραγμάτευση:

«Ναι, και εμείς βλέπαμε σχεδόν σε κάθε συνάντηση κάποια παρεμφερή ζητήματα. Δηλαδή, ρε παιδί μου, ο τάδε Τουρκοκύπριος που δεν πιάνει τη σύνταξή του ή ο τάδε που έπρεπε να πιάσει η Κυπριακή Υψηκοότητα που έλεγε ότι είναι εδώ.» (Ανδρέας Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Θα έλεγα ότι βοηθήσαν πάρα πολύ [...]. Για παράδειγμα, η διάνοιξη του οδοφράγματος στη Λήδρα, που μπορείς να πεις ότι δεν είναι η ουσία του Κυπριακού αλλά είναι ένα πολύ σημαντικό ζήτημα.» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

«Για να σας δώσω ένα συγκεκριμένο παράδειγμα, ενώ συνεχίζονταν οι διαπραγματεύσεις, ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζαμε ήταν οι παράνομες δραστηριότητες στο χωριό Πύλα. Για να αντιμετωπιστούν λοιπόν τέτοια ζητήματα, αυτό που χρειαζόταν ήταν η συνεργασία των αστυνομικών δυνάμεων και των δύο πλευρών. Ωστόσο, λόγω του ζητήματος της μη αναγνώρισης, δεν μπορέσαμε να ξεκινήσουμε επίσημες συνομιλίες μεταξύ των αστυνομικών δυνάμεων και των δύο πλευρών. Χρειαζόμασταν όμως να βρούμε έναν τρόπο να δημιουργήσουμε αυτή τη συνεργασία. Έτσι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, για παράδειγμα, χρησιμοποιήσαμε αρκετά εντατικά τη παρασκηνιακή διπλωματία, η οποία μας έδωσε τη δυνατότητα να βρούμε έναν τρόπο να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά το πρόβλημα στην Πύλα, και ήταν μεγάλη επιτυχία.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

Έλεγχος πληροφοριών: Κεντρική θέση στη στρατηγική χρήση του απορρήτου ήταν η προσεκτική διαχείριση και ο έλεγχος των πληροφοριών από τα διαπραγματευόμενα μέρη. Οι συμμετέχοντες τόνισαν τη σημασία του ελέγχου της αφήγησης και της διαμόρφωσης των αντιλήψεων του κοινού μέσω στρατηγικών διαρροών, επιλεκτικής αποκάλυψης και χειραγώγησης των μέσων ενημέρωσης. Ελέγχοντας τη ροή των πληροφοριών, τα ενδιαφερόμενα μέρη θα μπορούσαν να διαμορφώσουν την κοινή γνώμη, να χειραγωγήσουν το περιβάλλον των διαπραγματεύσεων και να επηρεάσουν την έκβαση των διαπραγματεύσεων προς όφελός τους.

«Ένας άλλος τρόπος ήταν η ενημέρωση του κοινού μέσω ενδιάμεσων μέσων επικοινωνίας. Αντί να πηγαίνουμε απευθείας στην τηλεόραση ή στο ραδιόφωνο και να μιλάμε για το τι κάναμε, εμείς από την τουρκική πλευρά, καλούσαμε τις ΜΚΟ στο γραφείο του προέδρου και τους δίναμε ενημερώσεις, αλλά τους ζητούσαμε να σεβαστούν το απόρρητο και να μην επαναλάβουν αυτά που ακούνε. στις συναντήσεις προς τον Τύπο.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

«Έτσι, αυτός ήταν ένας τρόπος που χρησιμοποιούσαμε εντατικά, καλώντας ΜΚΟ. Έτσι, όταν καλείτο μια συγκεκριμένη ΜΚΟ, όπως στο θέμα ιδιοκτησίας δεν θα τους ενημερώναμε απαραίτητα για το είδος των ρυθμίσεων ασφαλείας για τις οποίες μιλούσαμε, αλλά θα επικεντρώναμε την ενημέρωσή τους στην πρόοδο που σημειώθηκε στο πλαίσιο του κεφαλαίου ιδιοκτησίας. Έτσι, θα γνώριζαν το μέρος που σχετίζεται με το δικό του κομμάτι.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

«[...]ήταν αρκετά φειδωλοί στο ότι έβγαζαν προς τα έξω.» (Συνεντευξιαζόμενος 2)

Ωστόσο, οι συμμετέχοντες προειδοποίησαν για τις πιθανές παγίδες της παραπληροφόρησης και των εκστρατειών παραπληροφόρησης, οι οποίες θα μπορούσαν να διαβρώσουν την εμπιστοσύνη και την αξιοπιστία, θέτοντας σε κίνδυνο την επιτυχία των μυστικών διαπραγματεύσεων μακροπρόθεσμα.

«[...]πάντα υπάρχει ένα μικρός κίνδυνος παρερμηνείας, δηλαδή να πει κάποιος τα πράγματα διαφορετικά απ' ό,τι τα είπες[...]» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

5. Περιορισμοί και Προκλήσεις

Ζητήματα διαφάνειας: Η έλλειψη διαφάνειας που είναι εγγενής στις μυστικές διαπραγματεύσεις δημιούργησε ανησυχίες σχετικά με τη λογοδοσία, την εμπιστοσύνη του κοινού και τη δημοκρατική διακυβέρνηση. Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν ανησυχίες σχετικά με την αδιαφάνεια της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας, η οποία συχνά λειτουργούσε εκτός της αρμοδιότητας των μηχανισμών εποπτείας. Ο μυστικός χαρακτήρας των διαπραγματεύσεων κινδύνευε να αποξενώσει το κοινό εγείροντας ερωτήματα σχετικά με την αντιπροσωπευτικότητα και τη συμπερίληψη των διαδικασιών λήψης αποφάσεων.

«[...]δεν συζητιούνται καθόλου ανοικτά, αφήνει χώρο στο να δημιουργούνται και κάποια ταμπού, κάποιες προκαταλήψεις, κάποιες πολώσεις.» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

«Πίστευε πάντα ότι μέσα από το να δοθεί στη δημοσιότητα, πώς να σου πω, προλαβαίνεις πιθανές ανησυχίες για το ότι γίνεται κάτι κακό, που κλονίζει την εμπιστοσύνη του λαού.» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«[...]ιστορικά ζητήματα, για παράδειγμα του πως οι ΤΚ επιστρέφουν εδάφη, πως οι ΕΚ αφήνουν τη δικοινοτική εξουσία, είναι ζητήματα για τα οποία θα μπορούσαν να γίνονται και πιο ανοικτές συζητήσεις.» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

«Εάν παρατηρείται ότι οι πολιτικοί δεν είναι πολύ διαφανείς ή αν προσπαθούν να εξηγήσουν τι συμβαίνει αλλά δεν το κάνουν με πολύ ειλικρινή τρόπο, τότε [...] υπάρχει επίπεδο παραπλάνησης, και αν πάλι κακό-διαχειρίζεσαι τις αντιλήψεις, δημιουργείς λάθος αντιλήψεις, ένα εχθρικό περιβάλλον, δεν έχει σημασία τι κάνεις στη διπλωματία καναλιών τότε, γιατί το

αποτέλεσμα θα είναι κάνει που το κοινό δεν θα θέλει, και αυτό θα καταστήσει αδύνατη την πρόοδο.» (Συνεντευξιαζόμενος 6)

«Το μειονέκτημα είναι ότι, όταν το κοινό δεν γνωρίζει τι συμβαίνει, εικάζει. Έτσι, άρχισαν να δημιουργούν τις δικές τους ιστορίες για τις παραχωρήσεις που γίνονταν. Η τουρκική πλευρά επικρίθηκε από τους σκληροπυρηνικούς για τη συμφωνία τους σε καθεστώς μειονότητας. Η ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία επικρίθηκε επειδή συμφώνησε στη συνέχιση της τουρκικής στρατιωτικής παρουσίας στο νησί ή ότι παραχώρησε υπερβολική πολιτική εξουσία στους Τουρκοκύπριους και για τη δημιουργία μιας ομοσπονδιακής κυβέρνησης που ήταν βέβαιο ότι θα βρεθεί σε αδιέξοδα. Αυτές λοιπόν ήταν κοινές ιστορίες που μπορούσε κανείς να διαβάσει στις εφημερίδες.» (Συνεντευξιαζόμενος 3).

«Ο αντίκτυπος ήταν ότι ο Ταλάτ έχασε την αξιοπιστία του μεταξύ των ψηφοφόρων επειδή στην τουρκική πλευρά, τα δεξιά κόμματα έκαναν την προπαγάνδα ότι στην πραγματικότητα δεν σημειώναμε πραγματική πρόοδο. [...] Αλλά το ίδιο το γεγονός ότι δεν μπορούσαμε να έχουμε τη συγκατάθεση του κ. Χριστόφια για να δημοσιεύσουμε τα συμφωνηθέντα έδωσε αξιοπιστία στους αντιπάλους μας και ο κ. Ταλάτ έχασε τις εκλογές και αντικαταστάθηκε από κάποιον σαν τον κ. Eroğlu, ο οποίος δεν είχε ομοσπονδιακή λύση.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

«Υπάρχει μια τεράστια αποσύνδεση μεταξύ του τραπέζιού των διαπραγματεύσεων και του ευρύτερου κοινού. Και επειδή δεν υπάρχει δομημένη και βιώσιμη ροή πληροφοριών από το τραπέζι των διαπραγματεύσεων στη δημόσια αρένα, φυσικά, οι άνθρωποι, ακόμα κι αν παρακολουθούν στενά τις διαπραγματεύσεις, επειδή δεν ξέρουν τι συζητείται, κεκλεισμένων των θυρών, δεν είναι εύκολο να το μεταφράσουν στην καθημερινότητά τους.[...] επομένως, κρατώντας το κοινό στο σκοτάδι και συνεχίζοντας να βασιζόμαστε υπερβολικά στην εμπιστευτικότητα για να επιτύχουμε αυτή την ισορροπία διατρέχει τον κίνδυνο να χάσουμε την κοινή γνώμη και την έγκριση μίας πιθανής λύσης. Και αυτό, όπως είπα, ίσχυε πάντα όσον αφορά τις διαπραγματεύσεις για το Κυπριακό.» (Συνεντευξιαζόμενος 4)

«Όταν κρατούμε τις διαπραγματεύσεις εμπιστευτικές, και δεν ενημερώνουμε τους ανθρώπους για αυτό, δεν αντιλαμβάνονται επίσης το επείγον της κατάστασης και την ευαισθησία του θέματος. Αυτό φέρνει την Κύπρο, τη λύση του Κυπριακού στα μάτια της κοινής γνώμης, σαν να είναι μια τακτική υπόθεση, σαν να μην έχει καμία κριτική θέση ή επείγουσα θέση. Είναι λες και χάνουν το ενδιαφέρον τους και όταν χάνουν το ενδιαφέρον τους, επηρεάζει, νομίζω, αρνητικά την πίεση του κοινού στους ηγέτες, στις ηγεσίες. Γιατί όταν το κοινό δεν ενδιαφέρεται, ξέρετε, με

τις συνεχιζόμενες διαπραγματεύσεις και δεν ενημερώνεται από την κατάσταση του παιχνιδιού, χάνεις τη δυναμική.[...] Γιατί και στις δύο περιπτώσεις η κοινή γνώμη δεν υποστηρίχθηκε από μια ροή πληροφοριών και οι άνθρωποι κρατήθηκαν κάπως στο σκοτάδι, ειδικά κατά τη διάρκεια της διαδικασίας που κατέρρευσε στο Κραν Μοντανά. Η ελληνοκυπριακή κοινότητα δεν αντέδρασε σε αυτό με ενημερωμένο και στρατηγικό τρόπο. Όταν μίλησα με κάποιους Ελληνοκύπριους συναδέλφους, μετά την κατάρρευση της διαδικασίας στο Κραν Μοντανά, οι περισσότεροι μου είπαν ότι δεν είχαμε ιδέα ότι ήμασταν τόσο κοντά σε μια διευθέτηση. Αυτό συνέβη γιατί η ηγεσία προτίμησε να μην τους ενημερώσει ανάλογα ή να μην τους προετοιμάσει ανάλογα. Όταν οι διαπραγματεύσεις διεξάγονται αποκλειστικά από τους ηγέτες και όταν δεν υπάρχει δημόσια δέσμευση, είναι πρωτοβουλία του ηγέτη να ενημερώσει τις αντίστοιχες κοινότητες ή όχι.» (Συνεντευξιαζόμενος 4).

«Μπορούν ακόμη και να χειραγωγήσουν τις αντιλήψεις των ανθρώπων. Για παράδειγμα, στην περίπτωση του σχεδίου Ανάν, ήταν και πάλι ο Ελληνοκύπριος ηγέτης που κάλεσε σε ένα ηχηρό όχι το ελληνοκυπριακό κοινό. Έτσι, όταν όλα είναι υπό την ηγεσία και το κοινό παραμένει στο σκοτάδι, δεν υπάρχει δημόσια εμπλοκή, τότε δεν μπορείς να προετοιμάσεις την κοινή γνώμη για το τι θα ψηφίσει, γιατί δεν έχει ιδέα.» (Συνεντευξιαζόμενος 4).

Αποκλεισμός Ενδιαφερομένων: Οι μυστικές διαπραγματεύσεις συχνά κατέληγαν στον αποκλεισμό σημαντικών ενδιαφερομένων από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, περιορίζοντας την αντιπροσωπευτικότητα και τη συμμετοχή των συμφωνιών που διαπραγματεύονται. Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν τη λύπη τους για την έλλειψη διαφάνειας και διαβούλευσης στις μυστικές διαπραγματεύσεις, που περιθωριοποίησαν ορισμένες ομάδες και κοινότητες που επλήγησαν από τη σύγκρουση. Στο πλαίσιο του Κυπριακού, ο αποκλεισμός οργανώσεων βάσης, ομάδων της κοινωνίας των πολιτών και περιθωριοποιημένων κοινοτήτων από μυστικές διαπραγματεύσεις δημιούργησε ανησυχίες σχετικά με τη βιωσιμότητα και τη συμπερίληψη των προτεινόμενων λύσεων. Προχωρώντας προς τα εμπρός, αρκετοί συμμετέχοντες τόνισαν τη σημασία της εξασφάλισης ευρείας συμμετοχής και εκπροσώπησης στις διαδικασίες επίλυσης συγκρούσεων για την ενίσχυση της νομιμότητας, της λογοδοσίας και της κοινωνικής συνοχής.

«Αν σκεφτούμε την κ. Jane Holl Lute, για παράδειγμα, μια προηγούμενη απεσταλμένη του ΟΗΕ, έκανε εντελώς το αντίθετο από αυτό (που κάνει η κα Ολγκίν). Έβλεπε μόνο τους ηγέτες και τους διαπραγματευτές τους και δεν μιλούσε καν με διαφορετικούς ενδιαφερόμενους επίσημα

και από τις δύο πλευρές, πόσο μάλλον να μιλήσει στο κοινό ή να μιλήσει σε ομάδες της κοινωνίας των πολιτών και σε διαφορετικά τμήματα της κοινωνίας.» (Συνεντευξιαζόμενος 4)

6. Αποτελέσματα και Επιδράσεις

Πρόοδος επίλυσης: Η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία απέφεραν σημαντική πρόοδο και επιτεύγματα στις συζητήσεις για επίλυση του Κυπριακού, όπως αποδεικνύεται από την επιτυχή διαπραγμάτευση βασικών μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν περιπτώσεις όπου οι άτυπες διαπραγματεύσεις οδήγησαν στον εντοπισμό κοινού εδάφους και στην εξερεύνηση δημιουργικών λύσεων. Αυτά τα διπλωματικά επιτεύγματα, αν και ατελή και υπόκεινται σε μεταγενέστερες προκλήσεις, αντιπροσωπεύουν σημαντικά ορόσημα στην αναζήτηση της ειρήνης και της συμφιλίωσης στην Κύπρο, καταδεικνύοντας τη δυνατότητα μυστικών διαπραγματεύσεων να προωθήσουν θετικές αλλαγές και να ανοίξουν το δρόμο για μόνιμη επίλυση.

«Αναμφίβολα το γεγονός ότι οι διαπραγματεύσεις των Συμφωνιών της Ζυρίχης Λονδίνου έγιναν σε έναν καθεστώς μυστικότητας όπως και το γεγονός ότι οι διαπραγματεύσεις για το Σύνταγμα έγιναν επίσης κατά βάση σε έναν καθεστώς μυστικότητας και εν τέλει λειτουργήσαν. Βέβαια εκεί δεν ήταν παρασκηνιακές με την έννοια ήταν έτσι κι αλλιώς με συμμετοχή επίσημων φορέων αλλά δεν υπήρχε καμιά δημοσιότητα. [...]εάν υπήρχε δημοσιότητα ενδεχομένως να μην είχε επιτευχθεί με τον ίδιο τρόπο ο στόχος διότι θα υπήρχαν πιο γρήγορα αντιδράσεις από πλευράς του κοινού, του λαού [...]» (Συνεντευξιαζόμενος 2)

«Δηλαδή, μετά που ανέλαβε ως ΠτΔ και ηγέτης της ΕΚ πλευράς ο Δημήτρης Χριστόφιας στις συνομιλίες με τον Ταλάτ ως Τ/κ ηγέτη, εντός των ίδιων των συνομιλιών για πάρα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, θεσμοθετήθηκε η απευθείας επαφή των δύο χωρίς κανένα σύμβουλο, διπλωμάτη [...] που φαίνεται ότι δημιουργούσαν ακόμα καλύτερες βάσεις» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

Συνεχείς συγκρούσεις: Παρά τις επιτυχίες που επιτεύχθηκαν μέσω της μυστικής διπλωματίας, το Κυπριακό παραμένει άλυτο, με βαθιά ριζωμένες διαιρέσεις και άλυτα ζητήματα που παραμένουν μέχρι σήμερα. Ορισμένοι συμμετέχοντες αναγνώρισαν τους περιορισμούς των άτυπων διαπραγματεύσεων για την αντιμετώπιση πολύπλοκων δομικών

προκλήσεων και τις βαθιά ριζωμένες κοινωνικοπολιτικές δυναμικές που στηρίζουν τη σύγκρουση.

«Σε κάποια σημεία πρέπει να μπορείς να μοιραστείς κάποιες από τις λεπτομέρειες, αλλά το πώς γίνεται η διαχείρισή του είναι σημαντικό, και εδώ είναι που υποθέτω ότι οι προθέσεις είναι σημαντικές.[...] Όταν πήγα στη Γενεύη το 2021 με τον Πρόεδρο Tatar, ήμουν πολύ σοκαρισμένη που η ελληνοκυπριακή πλευρά διέρρευσε τις προτάσεις του Προέδρου Tatar, καθώς επρόκειτο για μια εμπιστευτική συνομιλία, και καταλαβαίνω από ανθρώπους που ήταν στο Κραν Μοντάνα, κάτι παρόμοιο συνέβη στον Μουσταφά Ακιντζί με τους εδαφικούς χάρτες, οι οποίοι δημοσιεύτηκαν πριν προλάβει να κάνει τις συνομιλίες με τη δική του κοινότητα ή άλλους ηγέτες. Αυτό θα το αποκαλούσα σχεδόν προδοσία, προδοσία εμπιστευτικότητας, προδοσία αυτής της διαδικασίας, γιατί βάζεις τον ηγέτη σε πολύ δύσκολη θέση και είναι πολύ δύσκολο για αυτόν να συνέλθει, οπότε αν η πρόθεση είναι καλή, τέτοιου είδους εξελίξεις δεν πρέπει να συμβούν. Εάν η πρόθεση είναι κακή, τότε θα υπάρχει διαφάνεια με πολύ αρνητικό τρόπο, δεν θα είναι ειλικρινείς με την κοινότητά τους, θα προσπαθήσουν απλώς να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους και τη δική τους θέση, και αυτό είναι το πρόβλημα, υποθέτω, στην Κύπρο, γιατί πολλές φορές οι άνθρωποι θέλουν να επανεκλεγούν και ενδιαφέρονται περισσότερο για τη διατήρηση της εξουσίας παρά για τη διαδικασία. σεβόμενη την εμπιστευτικότητα και υπάρχει ένα επίπεδο ανεντιμότητας.» (Συνεντευξιαζόμενος 6)

«[...]χωρίς εμπιστοσύνη, χωρίς σεβασμό, χωρίς καλές προθέσεις, δεν έχει σημασία τι κάνεις στα παρασκήνια, καταρρέει και μόλις το κοινό σχηματίζει εντύπωση, αυτό είναι πολύ δύσκολο να το αλλάξεις[...]

«Όταν η κοινωνική δομή της διαπραγμάτευσης δεν το επιτρέπει και εν προκειμένου η κοινωνική δομή της διαπραγμάτευσης, καθιστά πολύ δύσκολη την επικράτηση μιας διαπροσωπικής σχέσης ακόμα κι αν αυτή είναι μια έντονα φιλική. Συνεπώς θα έλεγα ότι η διαπροσωπική σχέση, η δυνατότητα επίτευξης αποτελεσμάτων στο πλαίσιο μυστικών συναντήσεων παραμένει εξαντλημένη μεταβλητή της ευρύτερης δομής της διαπραγμάτευσης, η οποία εμπεριέχει στοιχεία που έχουν να κάνουν με σχέσεις ισχύος και με διμερείς και πολυμερείς ισορροπίες που υπερβαίνουν των στενών κύκλων του Κυπριακού προβλήματος ή του όποιου υπό συζήτηση προβλήματος.» (Συνεντευξιαζόμενος 7)

Κοινοτικό αντίκτυπο: Ο αντίκτυπος της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας επεκτάθηκε πέρα από το τραπέζι των διαπραγματεύσεων, επηρεάζοντας την κοινή γνώμη, την

κοινωνική δυναμική και τις διακοινοτικές σχέσεις στην Κύπρο. Οι αποκλίνουσες αντιδράσεις υπογράμμισαν την ποικιλόμορφη και συχνά πολωμένη φύση της κοινής γνώμης στην Κύπρο, αντανακλώντας την περίπλοκη αλληλεπίδραση ιστορικών, πολιτιστικών και πολιτικών παραγόντων που διαμορφώνουν τη δυναμική και τη στάση της κοινότητας απέναντι στις προσπάθειες επίλυσης συγκρούσεων.

«[...]η συγκεκριμένη εκλογική ήττα του Ταλάτ δεν εξαρτήθηκε τελικά από τις διαπραγματεύσεις στο Κυπριακό αλλά και από άλλους παράγοντες που μας οδήγησαν στο 2010 που ξεκινούν από την εποχή μετά το δημοψήφισμα. Επίσης στηρίχθηκε και στο γεγονός ότι ήδη το 2010 άρχισε και η Άγκυρα να αντιμετωπίζει με καχυποψία τις συγκλίσεις Χριστόφια-Ταλάτ.» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

7. Συγκριτικές Προοπτικές

Συγκρίσεις με την επίσημη διπλωματία: Οι συμμετέχοντες έκαναν συγκρίσεις μεταξύ της μυστικής και της παρασκηνιακής διπλωματίας και πιο παραδοσιακών μορφών επίσημης διπλωματίας, επισημαίνοντας τα μοναδικά δυνατά και αδύνατα σημεία κάθε προσέγγισης. Ενώ η επίσημη διπλωματία προσφέρει διαφάνεια, νομιμότητα και θεσμική υποστήριξη, η μυστική διπλωματία προσφέρει ευελιξία, εμπιστευτικότητα και δυνατότητα άμεσης εμπλοκής μεταξύ των ενδιαφερομένων. Οι συμμετέχοντες σημείωσαν ότι η μυστική διπλωματία συχνά συμπληρώνει τις επίσημες διαπραγματεύσεις παρέχοντας ένα διακριτικό φόρουμ για τη διερεύνηση ευαίσθητων θεμάτων και την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μακριά από τη λάμψη του δημόσιου ελέγχου. Ωστόσο, αρκετοί προειδοποίησαν επίσης να μην βασιζόμαστε αποκλειστικά στη μυστική διπλωματία, τονίζοντας τη σημασία της διαφάνειας, της λογοδοσίας και της συμμετοχής στην επίτευξη βιώσιμων ειρηνευτικών συμφωνιών.

«[...]στην περίπτωση της Κύπρου έχουμε ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας καθορίζουν παραμέτρους. Αυτά είναι δημόσια, είναι γνωστά, απόλυτα γνωστά, αλλά δεν σημαίνει ότι ύστερα όταν μπαίνεις στην ουσία με κάποια διαπραγμάτευση μιλάς πάλι δημόσια.» (Συνεντευξιαζόμενος 1)

«Αυτό θεωρώ ότι είναι το πιο σωστό (όχι απαραίτητα σε όλες οι διαδικασίες να είναι μυστικές). Σε κάποια ζητήματα να αξιοποιείται η παρασκηνιακή διπλωματία σε κάποια άλλα όχι.» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

Διδάγματα: Οι γνώσεις που προέκυψαν από το Κυπριακό και άλλες συγκρούσεις προσφέρουν πολύτιμα μαθήματα για μελλοντικές διπλωματικές προσπάθειες με στόχο την επίλυση παρατεταμένων συγκρούσεων. Οι συμμετέχοντες τόνισαν την ανάγκη για μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης και πρωτοβουλίες διπλωματίας που θα εμπλέκουν διάφορους ενδιαφερόμενους και θα αντιμετωπίζουν τα υποκείμενα παράπονα. Μαθαίνοντας από προηγούμενες εμπειρίες και προσαρμόζοντας στρατηγικές στην μεταβαλλόμενη δυναμική, οι διπλωμάτες μπορούν να ενισχύσουν τις προοπτικές για ειρήνη και συμφιλίωση σε περιοχές που πλήττονται από συγκρούσεις σε όλο τον κόσμο.

«Αν η έναρξη των διαπραγματεύσεων είναι προβληματική, όπως συνέβη μεταξύ Αναστασιάδη και Έρογλου, ναι (να γίνονται μυστικά οι διαπραγματεύσεις μόνο στην αρχή). Αλλά αν δεν είναι αυτό το προβληματικό μέρος, μπορούν να ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις, αλλά αναπόφευκτα θα έρθει μια στιγμή που ένα συγκεκριμένο θέμα θα γίνει προβληματικό, και για να το ξεπεράσουμε, ίσως χρειαστεί να καταφύγουμε σε αυτή τη διπλωματία των παρασκηνιακών καναλιών.» (Συνεντευξιαζόμενος 3)

«επειδή οι μακροχρόνιες καθίστανται πυρηνικές, δηλαδή έρχονται στον κοινωνικό πυρήνα και διαποτίζουν την πολιτική διεργασία τις προεκλογικές δεσμεύσεις, τα ιδεολογικά προγράμματα και τα συστήματα πεποιθήσεων των διαφόρων ομάδων του πληθυσμού, ακριβώς είναι στις μακροχρόνιες διενέξεις που απαιτείται ή που καθίσταται πιο λειτουργική η διατήρηση ενός τουλάχιστον συγκεκριμένου τμήματος της διαπραγμάτευσης μέσα στο πλαίσιο της μυστικής διπλωματίας» (Συνεντευξιαζόμενος 7)

«Θεωρώ ότι υπάρχουν περιστάσεις στα πλαίσια των οποίων η μυστικότητα είναι αναγκαία. Ειδικά όταν, όπως ανέφερα και στην αρχή της συζήτησής μας, αναφερόμαστε σε ένα πρόβλημα που έχει εισχωρήσει βαθιά στις πολιτικές δομές και διέπει σε πολύ μεγάλο βαθμό τις ιδεολογικές ταυτότητες στην ελληνοκυπριακή και στην τουρκοκυπριακή κοινότητα. Αυτή τη στιγμή, αν με ρωτάς, είμαι της άποψης ότι όταν οι διαπραγματεύσεις είναι τουλάχιστον σε μη ώριμο στάδιο τόσο που ο διαπραγματευτής βρίσκεται εντός των πλαισίων της πολιτικής του δέσμευσης, τότε πρέπει να έχει την ευελιξία να κάνει μυστικές συζητήσεις.[...] Όταν ωριμάζουν οι διαπραγματεύσεις καθίστανται πλέον και από απόψεως πολιτικής ηθικής αν μπορούμε να μιλήσουμε για πολιτική ηθική αλλά κατά κύριο λόγο από απόψεως νομιμοποίησης αναγκαίων να είναι ενήμεροι οι πολίτες.» (Συνεντευξιαζόμενος 7).

Μελλοντικές συστάσεις: Με βάση τα διδάγματα που αντλήθηκαν από το Κυπριακό, οι συμμετέχοντες προσέφεραν συστάσεις για μελλοντικές διπλωματικές προσπάθειες με στόχο την επίλυση μακροχρόνιων συγκρούσεων. Υποστήριξαν μια ολοκληρωμένη, πολλαπλών κατευθύνσεων προσέγγιση που συνδυάζει επίσημη διπλωματία, παρασκηνακές διαπραγματεύσεις για την αντιμετώπιση της περίπλοκης αλληλεπίδρασης πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων που κρύβουν τις συγκρούσεις. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες τόνισαν τη σημασία της διαφάνειας και της λογοδοσίας στις διαδικασίες επίλυσης συγκρούσεων, διασφαλίζοντας ότι όλοι οι ενδιαφερόμενοι έχουν φωνή και συμμετοχή στη διαμόρφωση του μέλλοντος των κοινωνιών τους. Προάγοντας μια κουλτούρα διαλόγου, συνεργασίας και αμοιβαίου σεβασμού, οι διπλωμάτες μπορούν να ξεπεράσουν τις εδραιωμένες διαφορές και να εργαστούν για βιώσιμη ειρήνη και συμφιλίωση σε περιοχές που πλήττονται από συγκρούσεις.

«Είμαι οπωσδήποτε της άποψης ότι δεν πρέπει να συνεχίσουμε να διατηρούμε μια μελλοντική διαδικασία διαπραγμάτευσης με το ίδιο επίπεδο εμπιστευτικότητας που γινόταν πριν. Θέλω να πω, είναι σημαντικό, νομίζω, ότι ναι, για να προστατεύσουμε τη διαδικασία, πρέπει σίγουρα να διατηρήσουμε το απόρρητο γενικά. Αλλά επίσης, οι πλευρές θα πρέπει να καθίσουν και να συμφωνήσουν εκ των προτέρων για το πώς θα διατηρήσουν ζωντανή τη δημόσια συμμετοχή και πώς, ας πούμε, θα συμπεριφέρονται ή πώς θα παρέχουν πληροφορίες στο κοινό. Χρειαζόμαστε λοιπόν εκστρατείες ενημέρωσης του κοινού, σίγουρα. Θέλω να πω, θα έπρεπε να έχουμε εμπιστευτικότητα, σίγουρα, αλλά ταυτόχρονα, θα πρέπει να έχουμε έτοιμες αυτές τις ρυθμίσεις.»
(Συνεντευξιαζόμενος 4)

«Μπορούμε να διατηρούμε ένα επίπεδο εμπιστευτικότητας και ταυτόχρονα, να συνεχίσουμε να αλληλοεπιδρούμε με το κοινό και να το ενημερώνουμε ανάλογα με το πόσες πληροφορίες θα θέλουμε να μοιραστούμε μαζί του.» (Συνεντευξιαζόμενος 4)

«Πρέπει να υπάρχει ένα όραμα και πρέπει να υπάρχει κάποια διαφάνεια από την αρχή, και τότε ίσως η ουσία αυτού που προσπαθούμε να κάνουμε να παραμένει εμπιστευτικό σε κάποιο βαθμό[...]» (Συνεντευξιαζόμενος 6)

«Αν στη διπλωματία κρίνεται ως χρήσιμο κάποια πράγματα να συζητούνται πιο ουσιαστικά στο παρασκήνιο, θεωρώ ότι κάποια γενικά και ιστορικά ζητήματα πρέπει πάντα να γίνονται ζήτημα αντιπαράθεσης στην κοινωνία ακριβώς για να υπάρχει και η ευκαιρία από τους

πολιτικούς ηγέτες των συγκεκριμένων διαπραγματεύσεων όντως να συζητήσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα ανοικτά» (Συνεντευξιαζόμενος 5)

«[...] να μπορώ να δώσω μια βασική ενημέρωση η οποία να αποκρίνεται προς την πραγματικότητα και από εκεί και πέρα μπορεί να υπάρχει μια σειρά τεχνικών ζητημάτων που συζητώ μέσα στο παρασκηνακό πλαίσιο [...] εάν όμως είμαι αντιφατικός δηλαδή συζητώ παρασκηνακά κάτι διαφορετικό και να επικοινωνώ κάτι άλλο τότε είναι πρόβλημα.» (Συνεντευξιαζόμενος 2)

11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Μυστική και Παρασκηνιακή Διπλωματία:

Ανάλυση και Συζήτηση των Συνεντεύξεων

Η επίλυση μακροχρόνιων συγκρούσεων είναι μια πολύπλευρη προσπάθεια που απαιτεί συχνά καινοτόμες προσεγγίσεις και διπλωματική ευελιξία. Οι παραδοσιακές μέθοδοι διπλωματίας, αν και αποτελεσματικές σε πολλές περιπτώσεις, ενδέχεται να αντιμετωπίσουν προκλήσεις για την επίλυση παρατεταμένων συγκρούσεων που χαρακτηρίζονται από βαθιά ριζωμένα παράπονα και παγιωμένες θέσεις. Η μυστική διπλωματία, που χαρακτηρίζεται από διακριτικές διαπραγματεύσεις και εμπιστευτικές δεσμεύσεις, έχει αναδειχθεί ως συμπληρωματική στρατηγική της επίσημης διπλωματίας, προσφέροντας ευελιξία και εμπιστευτικότητα στις λεπτές διαπραγματεύσεις.

Το Κυπριακό πρόβλημα παρέχει ένα πλούσιο παράδειγμα για την εξέταση της δυναμικής της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας στην επίλυση συγκρούσεων. Δεκαετίες διχασμού και σποραδικής βίας έχουν υπογραμμίσει την πολυπλοκότητα της επίτευξης μιας βιώσιμης ειρηνευτικής συμφωνίας στο νησί. Η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε διάφορα στάδια της διαπραγματευτικής διαδικασίας, από μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης έως ουσιαστικές συζητήσεις για βασικά ζητήματα. Ωστόσο, η αδιαφάνεια αυτών των μυστικών διαπραγματεύσεων έχει εγείρει ανησυχίες σχετικά με τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και τη συμπερίληψη, ωθώντας τους ενδιαφερόμενους να ισορροπήσουν προσεκτικά τα οφέλη και τους κινδύνους της εμπιστευτικής διπλωματίας.

Η παρούσα ποιοτική έρευνα διερευνά τον ρόλο της μυστικής διπλωματίας στην επίλυση των συγκρούσεων, βασιζόμενη σε γνώσεις από το Κυπριακό πρόβλημα για να αναλύσει τις προκλήσεις, τα αποτελέσματα, τις συγκριτικές προοπτικές, τα διδάγματα και τις μελλοντικές συστάσεις της. Η συλλογή δεδομένων βασίστηκε στη διεξαγωγή συνεντεύξεων με βασικούς ενδιαφερόμενους φορείς. Για τις συνεντεύξεις επιλέγηκε ένα ποικιλόμορφο δείγμα το οποίο αποτελείτο από διπλωμάτες, εμπειρογνώμονες επίλυσης συγκρούσεων, πολιτικούς αναλυτές και ιστορικούς όπου όλοι τους είχαν άμεσα ή έμμεσα ρόλο στις διπλωματικές εξελίξεις του Κυπριακού.

Ένα κοινό σημείο που εμφανίστηκε στις απαντήσεις όλων των συμμετεχόντων αποτελεί το γεγονός πως η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία προσδίδει ευελιξία η οποία

ευνοεί την εμπιστευτικότητα καθώς οι συζητήσεις διεξάγονται χωρίς το ενδεχόμενο άμεσης επίκρισης από το κοινό. Μάλιστα, αρκετοί συμμετέχοντες (ανεξάρτητα από τη γενική εικόνα που έχουν για την αξιοποίηση της παρασκηνιακής διπλωματίας) συζήτησαν πως το πλεονέκτημα αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιπτώσεις μακροχρόνιων διενέξεων. Ακόμα και αυτοί που εστίασαν στην ανάγκη για περισσότερη εμπλοκή από το κοινό και περισσότερη διαφάνεια παρά τα οφέλη της παρασκηνιακής διπλωματίας, αναγνώρισαν πως σε μακροχρόνιες διενέξεις, ίσως μία τέτοια μέθοδος είναι αναπόφευκτη. Τα ευρήματα αυτά συμφωνούν με τη βιβλιογραφία η οποία υποστηρίζει πως η διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων στο φως της δημοσιότητας προσκαλεί όλους όσους δεν είναι ικανοποιημένοι με την εξέλιξη των διαπραγματεύσεων να αντιδράσουν, κάνοντας ό,τι μπορούν για να σαμποτάρουν ολόκληρη τη διαδικασία (Maley, 2016, σ. 455) και πως η καθιέρωση ενός αισθήματος εμπιστευτικότητας επιτρέπει στους διαπραγματευτές να μιλούν ελεύθερα, να εκφράζουν τις ανησυχίες τους και να διερευνούν πιθανές λύσεις χωρίς την άμεση πίεση της κοινής γνώμης.

Οι αναφορές σε κοινά πολιτικά παρελθόντα και ιδεολογικούς δεσμούς στο πλαίσιο της παρασκηνιακής και μυστικής διπλωματίας υπογραμμίζουν τον κρίσιμο ρόλο του ιστορικού πλαισίου και της ιδεολογικής ευθυγράμμισης στη διευκόλυνση της διπλωματικής προόδου στα παρασκήνια. Αυτές οι κοινές ιδεολογίες χρησιμεύουν ως πολύτιμο εργαλείο σε εμπιστευτικές διαπραγματεύσεις, παρέχοντας ένα κοινό έδαφος για διάλογο και επίλυση συγκρούσεων μακριά από τον δημόσιο έλεγχο. Λειτουργώντας διακριτικά και μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας, οι διαπραγματευτές μπορούν να αξιοποιήσουν αυτές τις κοινές ιδεολογίες για να οικοδομήσουν εμπιστοσύνη και να ενισχύσουν τη συνεργασία μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε, όπως αναφέρθηκε και στις συνεντεύξεις, ότι ενώ οι κοινές ιδεολογίες μπορούν να ενισχύσουν την κατανόηση και την επικοινωνία, ενέχουν επίσης τον κίνδυνο να αυξήσουν τις προσδοκίες του κοινού και μπορεί να μην εγγυώνται πάντα επιτυχή αποτελέσματα.

Κεντρική θέση ως στρατηγική αξιοποίηση της εμπιστευτικότητας κατείχε ο έλεγχος των πληροφοριών. Οι συμμετέχοντες τόνισαν τη σημασία του ελέγχου των αφηγήσεων και της διαμόρφωσης των αντιλήψεων του κοινού μέσω στρατηγικών διαρροών, επιλεκτικών αποκαλύψεων και χειραγώγησης των μέσων ενημέρωσης. Για παράδειγμα, μια προσέγγιση αφορούσε την ενημέρωση του κοινού μέσω ενδιάμεσων καναλιών. Αντί να απευθύνονται απευθείας στο κοινό της τηλεόρασης ή του ραδιοφώνου για τις ενέργειές τους, άτομα από την τουρκική πλευρά προσκαλούσαν ΜΚΟ στο γραφείο του προέδρου και τους παρείχαν

ενημερώσεις, δίνοντάς τους οδηγίες να σέβονται την εμπιστευτικότητα και να αποφεύγουν να επαναλαμβάνουν όσα άκουγαν σε συναντήσεις τύπου. Μια άλλη στρατηγική περιλάμβανε την απόκρυψη συγκεκριμένων λεπτομερειών κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων που βασίζονταν σε κατευθυντήριες γραμμές ή παραμέτρους που είχαν καθιερωθεί δημόσια. Ενώ οι διαπραγματευτές γνώριζαν αυτές τις παραμέτρους, η εμπιστευτικότητα και η μη αποκάλυψη θεωρήθηκαν αναπόσπαστα στοιχεία της διπλωματίας και της διαπραγμάτευσης.

Η παρούσα εργασία ρίχνει φως στον κεντρικό ρόλο της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας στην προώθηση επιτυχημένων διαπραγματεύσεων. Μέσα τις συνεντεύξεις, γίνεται φανερό ότι η εμπιστοσύνη αποτελεί το θεμέλιο τέτοιων διπλωματικών προσπαθειών. Οι διαπραγματευτές πρέπει να εμπιστεύονται όχι μόνο την εμπιστευτικότητα των συζητήσεων αλλά και την ακρίβεια κάθε πληροφορίας που δημοσιοποιείται. Αυτή η αμοιβαία εμπιστοσύνη είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση ότι το περιεχόμενο που αποκαλύπτεται ευθυγραμμίζεται με αυτό που συνέβη πίσω από κλειστές πόρτες και ότι κανένα μέρος δεν εκμεταλλεύεται το απόρρητο για προσωπικό όφελος. Επιπλέον, οι διαπραγματευτές πρέπει να σέβονται ο ένας τα όρια του άλλου όσον αφορά τη διάδοση πληροφοριών, αναγνωρίζοντας ότι η μη εξουσιοδοτημένη αποκάλυψη μπορεί να υπονομεύσει ολόκληρη τη διαδικασία διαπραγμάτευσης. Ως εκ τούτου, οι συνεντεύξεις υπογραμμίζουν την κρίσιμη ανάγκη για εμπιστοσύνη μεταξύ των διαπραγματευτών στη μυστική διπλωματία, τονίζοντας τη σημασία της διατήρησης του απορρήτου και της τήρησης των συμφωνιών για τη διατήρηση της ακεραιότητας της διαδικασίας διαπραγμάτευσης.

Σημαντικό εύρημα που ενισχύει την ανάγκη για περαιτέρω αξιοποίηση της παρασκηνιακής διπλωματίας αποτελεί το γεγονός πως αυτή βοήθησε, σε πολλές περιπτώσεις, στην επίλυση άλλων παρεμφερών θεμάτων που δεν αφορούσαν την κύρια διαπραγμάτευση. Παρακάμπτοντας την ανάγκη αυστηρής τήρησης των επίσημων πρωτοκόλλων, οι διαπραγματευτές μπόρεσαν να οικοδομήσουν εμπιστοσύνη και να δημιουργήσουν προσωπικές σχέσεις. Αυτό διευκολύνει τις συζητήσεις για άλλα θέματα που μπορεί να έχουν παραμείνει άλυτα υπό διαφορετικές συνθήκες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διάνοιξη του οδοφράγματος της Λήδρας το οποίο αποτελούσε 'πρόβλημα που κληρονομήθηκε από προηγούμενους' (Συνεντευξιαζόμενος 5). Παράλληλα, η παρασκηνιακή διπλωματία φαίνεται να διευκολύνει σημαντικά στην επίλυση καθημερινών θεμάτων που προκύπταν ανά διαστήματα (Συνεντευξιαζόμενος 1). Το συγκεκριμένο εύρημα υπογραμμίζει τη σημαντικότητα της παρασκηνιακής διπλωματίας καθώς καταδεικνύει ότι αντιμετωπίζοντας

τέτοια περιφερειακά προβλήματα στα παρασκήνια, οι διαπραγματευτές μπορούν να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον που να ευνοεί πιο γόνιμες συζητήσεις για βασικά ζητήματα. Αυτή η παρατήρηση ενισχύεται περαιτέρω αν λάβουμε υπόψη την προθυμία και από της δύο πλευρές να επιλύσουν παρεμφερή θέματα, καθώς αυτό μπορεί να ενισχύσει την εμπιστοσύνη μεταξύ της. Αυτή η εμπιστοσύνη, με τη σειρά της, θα διευκολύνει της μελλοντικές συζητήσεις σχετικά με τα κύρια θέματα της διαπραγμάτευσης.

Παρά τα πιθανά οφέλη της, η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία θέτει αρκετές προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν για να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα και η νομιμότητά της. Η έλλειψη διαφάνειας σχετικά με τις μυστικές και παρασκηνιακές διαβουλεύσεις εγείρει ανησυχίες σχετικά με τη λογοδοσία και τη συμμετοχή. Επιπλέον, η εξάρτηση από εμπιστευτικούς διαύλους επικοινωνίας μπορεί να διαιωνίσει μια κουλτούρα μυστικότητας και να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη του κοινού στην ειρηνευτική διαδικασία, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για μεγαλύτερη διαφάνεια και δημόσια συμμετοχή στις διπλωματικές προσπάθειες. Ένα εύρημα που επαναλήφθηκε σε αρκετές συνεντεύξεις αποτελεί το γεγονός πως οι συζητήσεις για το Κυπριακό πρέπει στο μέλλον να γίνονται σε ένα πλαίσιο περισσότερης διαφάνειας. Σε αντίθετη περίπτωση, ελλοχεύουν διάφοροι κίνδυνοι όπως η πιθανή παρερμηνεία σε ό,τι τελικά δημοσιεύεται, η απόρριψη οποιασδήποτε πιθανής λύσης (όπως στην περίπτωση του Σχεδίου Ανάν), η έλλειψη ενδιαφέροντος από μέρους του κοινού και η γενικότερη άγνοια σε ό,τι αφορά την πρόοδο που σημειώνεται στις συζητήσεις. Οι συνεντευξιαζόμενοι, αν και δεν εκμηδένισαν την ανάγκη για παρασκηνιακή διπλωματία, εντούτοις επεσήμαναν πως χρειάζεται να βρεθεί ο μηχανισμός εξισορρόπησης της διαφάνειας και της μυστικής διπλωματίας. Η παρούσα βιβλιογραφία συμφωνεί με τα παραπάνω ευρήματα υποστηρίζοντας πως η εμπιστευτικότητα μπορεί να εφαρμοστεί πιο επιλεκτικά, όχι για να αποκρύψει το γεγονός ότι διεξάγονται συζητήσεις, αλλά για να προστατεύσει τις λεπτομέρειες αυτών των συζητήσεων έως ότου όλα τα μέρη καταλήξουν σε συναίνεση ή έως ότου η αποκάλυψή τους εξυπηρετήσει έναν στρατηγικό σκοπό.

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, παρατηρήθηκε επίσης μία αξιοσημείωτη διαφορά στις απόψεις σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αξιοποιείται η παρασκηνιακή διπλωματία. Οι διαπραγματευτές που έδωσαν συνέντευξη συνηγορούσαν υπέρ της συνεχούς παρουσίας τέτοιων συνομιλιών κλεισμένων των θυρών καθ' όλη τη διάρκεια της διαπραγματευτικής διαδικασίας. Το σκεπτικό τους συνήθως πηγάζει από την πρακτική εμπειρία, καθώς πιστεύουν ότι η μυστικότητα ενθαρρύνει τις ειλικρινείς συζητήσεις, επιτρέπει

την ευελιξία και επιτρέπει στρατηγικούς ελιγμούς για την επίτευξη αμοιβαία επωφελών συμφωνιών. Από την άλλη πλευρά, οι ακαδημαϊκοί έτειναν στο να προτείνουν μία πιο περιορισμένη χρήση του απορρήτου, υποστηρίζοντας την εφαρμογή του κυρίως κατά την έναρξη των διαπραγματεύσεων. Υποστηρίζουν ότι η υπερβολική μυστικότητα μπορεί να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη και να εμποδίσει τη διαφάνεια, βασικά στοιχεία για την ενίσχυση των μακροπρόθεσμων σχέσεων και τη διατήρηση των συμφωνιών υπό διαπραγμάτευση. Επιπλέον, τονίζουν τη σημασία της δημιουργίας μιας διαφανούς βάσης στην αρχή για την εδραίωση εμπιστοσύνης μεταξύ των διαπραγματευόμενων μερών.

Η διαφορά απόψεων μεταξύ διαπραγματευτών και ακαδημαϊκών μπορεί να αποδοθεί στα διαφορετικά πλεονεκτήματα και τους στόχους τους. Οι διαπραγματευτές, αντλώντας από την πείρα τους στον τομέα, δίνουν προτεραιότητα στα πρακτικά αποτελέσματα και μπορεί να είναι πιο διατεθειμένοι να χρησιμοποιήσουν κάθε απαραίτητο μέσο για την επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων. Ταυτόχρονα, η εμπειρία των διαπραγματευτών ίσως να έδειξε πως η αξιοποίηση τέτοιων μεθόδων είναι αναπόφευκτη, ακόμα και αν αποφασιστεί στην αρχή πως η ανοικτή διπλωματία θα αποτελέσει την επίσημη μέθοδο διεξαγωγής των διαπραγματεύσεων. Εν τω μεταξύ, οι ακαδημαϊκοί, επικεντρωμένοι στα θεωρητικά θεμέλια των διαπραγματευτικών διαδικασιών, τονίζουν συχνά τη σημασία αρχών όπως η διαφάνεια και η εμπιστοσύνη, θεωρώντας τες ως θεμελιώδεις για την αποτελεσματικότητα και τη βιωσιμότητα των διαπραγματεύσεων.

Συμπερασματικά, τα ευρήματα αυτής της έρευνας υπογραμμίζουν τη διαφοροποιημένη δυναμική της μυστικής διπλωματίας στην επίλυση συγκρούσεων, τονίζοντας τη σημασία της εξισορρόπησης των πιθανών οφελών της με τις εγγενείς προκλήσεις της. Η μυστική και παρασκηνιακή διπλωματία μπορούν να προσφέρουν ένα πολύτιμο εργαλείο για την έναρξη διαλόγου και την εξερεύνηση δημιουργικών λύσεων σε περίπλοκα ζητήματα, απαντώντας έτσι το πρώτο ερευνητικό ερώτημα και επιβεβαιώνοντας την ανάγκη για ύπαρξή της στις συζητήσεις. Ωστόσο και ως προς απάντηση του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος, αυτές οι μέθοδοι πρέπει να συνοδεύονται από ισχυρούς μηχανισμούς διαφάνειας και λογοδοσίας για να διασφαλιστεί η νομιμότητα και η βιωσιμότητα της ειρηνευτικής διαδικασίας. Μαθαίνοντας από προηγούμενες εμπειρίες και προσαρμόζοντας τις βέλτιστες πρακτικές, τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας για την επίλυση ή καλύτερη συγκρούσεων.

Η παρούσα μελέτη συνάντησε αρκετούς περιορισμούς που μπορεί να επηρέασαν τα αποτελέσματα. Αρχικά, η διαδικασία της συνέντευξης επηρεάστηκε από την περιορισμένη εμπειρία και δεξιότητες στη συνέντευξη του ερευνητή. Ένας πιο έμπειρος συνεντευξιαστής μπορεί να ήταν ικανός να θέτει πιο στοχευμένες επακόλουθες ερωτήσεις για να αντλήσει πλουσιότερες γνώσεις από τους συμμετέχοντες. Δεύτερον, λόγω χρονικών περιορισμών, η μελέτη αυτή είχε μικρό μέγεθος δείγματος. Ένα μεγαλύτερο και πιο ποικιλόμορφο δείγμα θα μπορούσε να προσφέρει ένα ευρύτερο φάσμα προοπτικών και να αυξήσει τη γενίκευση των ευρημάτων. Τέλος, η έρευνα διεξήχθη εντός περιορισμένου χρονικού πλαισίου, περιορίζοντας το βάθος της συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων. Αυτός ο περιορισμός εμπόδισε την εκτενέστερη ανάλυση των δεδομένων και τη διερεύνηση πρόσθετων μεταβλητών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Επίλογος

Συμπερασματικά, η εξερεύνηση της μυστικής διπλωματίας αποκαλύπτει μια διαφοροποιημένη δυναμική στις προσπάθειες επίλυσης συγκρούσεων, υπογραμμίζοντας τη σημασία της εξισορρόπησης των πιθανών οφελών της με τις εγγενείς προκλήσεις της. Ενώ η μυστική διπλωματία μπορεί να χρησιμεύσει ως πολύτιμο εργαλείο για την έναρξη διαλόγου και την εξερεύνηση δημιουργικών λύσεων σε περίπλοκα ζητήματα, πρέπει να συνοδεύεται από ισχυρούς μηχανισμούς διαφάνειας και λογοδοσίας για να διασφαλιστεί η νομιμότητα και η βιωσιμότητά της στις ειρηνευτικές διαδικασίες.

Η έλλειψη διαφάνειας σχετικά με τις μυστικές διαπραγματεύσεις εγείρει ανησυχίες σχετικά με τη λογοδοσία και τη συμμετοχή. Η στήριξη σε εμπιστευτικά κανάλια επικοινωνίας κινδυνεύει να διαιωώσει μια κουλτούρα μυστικότητας και να υπονομεύσει την εμπιστοσύνη του κοινού στις ειρηνευτικές διαδικασίες. Ως εκ τούτου, υπάρχει επιτακτική ανάγκη για μεγαλύτερη διαφάνεια και συμμετοχή του κοινού στις διπλωματικές προσπάθειες. Οι μελλοντικές συζητήσεις για θέματα όπως το Κυπριακό θα πρέπει να επιδιώξουν ένα πιο διαφανές πλαίσιο για την αντιμετώπιση αυτών των ανησυχιών.

Ωστόσο, υπάρχουν κίνδυνοι που συνδέονται με την αυξημένη διαφάνεια, συμπεριλαμβανομένης της πιθανής παρερμηνείας των δημοσιευμένων πληροφοριών, της απόρριψης πιθανών λύσεων, της έλλειψης δημόσιου ενδιαφέροντος και της συνολικής άγνοιας σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε στις διαπραγματεύσεις. Είναι ζωτικής σημασίας να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ διαφάνειας και εμπιστευτικότητας, διασφαλίζοντας ότι προστατεύονται ευαίσθητες λεπτομέρειες των συζητήσεων έως ότου όλα τα μέρη καταλήξουν σε συναίνεση ή έως ότου η αποκάλυψή τους εξυπηρετήσει έναν στρατηγικό σκοπό.

Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας υπογραμμίζουν τη χαρακτηριστική δυναμική της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας στην επίλυση συγκρούσεων, τονίζοντας τη σημασία της εξισορρόπησης των πιθανών πλεονεκτημάτων και των ενσωματωμένων προκλήσεων. Επίσης σημειώνετε ανάγκη για περαιτέρω χρήση της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας στην επίλυση σχετικών ζητημάτων που δεν αποτελούν το κύριο επίκεντρο των διαπραγματεύσεων. Η διακριτική ελευθερία που παρέχει ενθαρρύνει τις διαπροσωπικές σχέσεις και διευκολύνει τη δημιουργική επίλυση προβλημάτων, επιτρέποντας

στα μέρη να αντιμετωπίσουν ευαίσθητες ανησυχίες που διαφορετικά μπορεί να είναι δύσκολο να εκφραστούν σε επίσημο περιβάλλον.

Δεν μπορούμε επίσης παρά να αναστοχαζόμαστε τη σημασία της μυστικής και παρασκηνιακής διπλωματίας στο πλαίσιο της διευθέτησης διενέξεων, ιδίως όταν συγκρίνουμε την εμπειρία της Κύπρου με άλλες ανάλογες καταστάσεις, όπως η διένεξη μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης. Η Κυπριακή διένεξη, παρά τις προσπάθειες για διαμεσολάβηση και διαπραγμάτευση επί δεκαετιών, παραμένει ανεπίλυτη. Στην Κύπρο, η μυστική διπλωματία είχε συχνά θετικά αποτελέσματα ενώ παρουσιάζονται και περιορισμοί που προκαλούνται από τις συγκεκριμένες μεθόδους και που καθυστερούν ή δυσκολεύουν την επίλυση της διένεξης.

Στην περίπτωση του Ισραήλ και των Παλαιστινίων βλέπουμε παρόμοια πρότυπα και προκλήσεις. Η χρήση μυστικής διπλωματίας προσφέρει ένα είδος προστασίας για τους διαπραγματευτές, επιτρέποντάς τους να εξετάσουν λύσεις που δεν ήταν δημοφιλείς στο ευρύ κοινό ενώ στην περίπτωση των συμφωνιών του Όσλο, η μυστική διπλωματία βοήθησε επίσης και στη συνέχιση των συνομιλιών. Ωστόσο, η έλλειψη διαφάνειας ελλοχεύει κινδύνους. Στην περίπτωση των Συμφωνιών του Όσλο, βλέπουμε πως, παρά το γεγονός ότι αυτές υπογράφηκαν, δεν έτυχαν αποδοχής και δεν εφαρμόστηκαν ποτέ.

Και στις δύο περιπτώσεις, παρουσιάζεται η ανάγκη για εξισορρόπηση της μυστικής διπλωματίας με τη διαφάνεια και την ευθύνη. Η δημιουργία ενός πλαισίου που να ενθαρρύνει την εποικοδομητική συνεργασία, την ανοιχτή συζήτηση και τη διαφάνεια μπορεί να αποτελέσει κλειδί για την ανάπτυξη μακροπρόθεσμων λύσεων σε αυτές τις περιπλοκές διενέξεις. Μέσω της συνεργασίας της και της διαφάνειας, οι διαπραγματεύσεις μπορούν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και να δημιουργήσουν βιώσιμες λύσεις που θα οδηγήσουν σε ειρήνη και σταθερότητα.

Βιβλιογραφία

- Allison, G. (2018). The Case for Secret Diplomacy. *Belfer Center for Science and International Affairs*.
- Bayraktar, Ü. (2016). Annan Planı Referandumu Sürecinde Rauf Denktaş'ın Ötekileştirilmesi: Yeni Düzen Gazetesi Örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (42), 298-321.
- BBC Greek. (2002). Νέα συνάντηση Κληρίδη - Ντενκτάς. BBC. Retrieved from https://www.bbc.co.uk/greek/local/020913_cyprus.shtml
- Begin, M. (2011). *Peace in the making: The Menachem begin-Anwar el-Sadat personal correspondence*. Gefen Publishing House Ltd.
- Berridge, G. R. (2022). Diplomacy: theory and practice. *Springer Nature*.
- Bjola, C. (2014). The ethics of secret diplomacy: A contextual approach. *Journal of Global Ethics*, 10(1), 85-100.
- Bjola, C., & Murray, S. (Eds.). (2016). *Secret Diplomacy: Concepts, contexts and cases*. Routledge.
- Chataway, C. J. (1998). Track II diplomacy: From a Track I perspective. *Negotiation Journal*, 14(3), 269-287.
- Collins, C., & Packer, J. (2006). Options and techniques for quiet diplomacy.
- Constantinou, C. M., Sharp, P., & Kerr, P. (2016). The SAGE handbook of diplomacy. *The SAGE Handbook of Diplomacy*, 1-722.
- Crocker, C.A., Hampson, F.O., & Aal, P. (2009). Why Mediation Matters: Ending Intractable Conflicts. In J.B., V.K., & I.W.Z. (Eds.). *The Sage Handbook of Conflict Resolution*.
- Cyprus Times. (2018). Η ιστορία του Κόφι Ανάν. Από την Γκάνα μέχρι το Σχέδιο και το θάνατο του. Retrieved from <https://cyprustimes.com/koinonia/i-istoria-tou-kofi-anan-apo-tin-gkana-mechri-to-schedio-kai-to-thanato-tou/>
- de Lima Mendes, M. C. Good Friday Agreement and its applicability in Northern Ireland the importance of backchannel negotiations in the peace processes.
- Duquet, S., & Wouters, J. (2016). Diplomacy, secrecy and the law. In *Secret Diplomacy* (pp. 85-107). Routledge.
- Eban, Abba Solomon. 1983. *The new diplomacy : international affairs in the modern age*. 1st ed. New York: Random House.
- Emilianides, A., Kentas, G., & Kontos, M. (2010). *Σημαδεμένη Τράπουλα: Τα Απόρρητα Έγγραφα των Διαπραγματεύσεων Χριστόφια-Ταλάτ*.
- Hocking, B., (2016). Diplomacy and Foreign Policy. In C.C., P.K., & P.S. (Eds.), *The Sage Handbook of Diplomacy* (pp. 67-78). Routledge.
- Kissinger, H. (2014). Diplomacy. In *Geopolitics* (pp. 114-115). Routledge.

- Kissinger, H. (1979). *White House Years: The First Volume of His Classic Memoirs*. Simon and Schuster.
- Langhorne, R. (2005). The diplomacy of non-state actors. *Diplomacy and Statecraft*, 16(2), 331-339.
- Leira, H. (2016). A conceptual history of diplomacy. *The SAGE handbook of diplomacy*, 28-38.
- Lordos, A. (2009). From secret diplomacy to public diplomacy: How the Annan Plan referendum failure earned the Cypriot public a seat at the negotiating table. *Reunifying Cyprus: The Annan Plan and Beyond*. London and New York: IB Tauris, 163-179.
- Low, A. M. (1918). The vice of secret diplomacy. *The North American Review*, 207(747), 209-220.
- Maley, W. (2016). Quiet and secret diplomacy (pp. 451-461). New York, NY: SAGE Publications.
- Nicolson, Harold (1950) *Diplomacy*. London: Oxford University Press. 89-116.
- Okladna, M., Naumova, K., & Myrhorod, V. (2021). Definition of the Concept of Secret Diplomacy and Methods of Its Implementation in International Relations. *L. & Innovative Soc'y*, 171.
- Steinberg, J. B. (2019). The Good Friday Agreement: Ending War and Ending Conflict in Northern Ireland (May 2019). *Texas National Security Review*.
- Valencia, R. A. (2006). The role of non-state actors in multistakeholder diplomacy. *Multistakeholder Diplomacy*. DiploFoundation, Genève/Msida, 85-92.
- Wamala, J. (2014). A Theoretical Approach to Demographic Diversity in the Diplomatic Service: A Study of the US Foreign Service. *Transatlantic Perspectives on Diplomacy and Diversity*, 3-19.
- Μιχαηλίδου, Α. (2019). Το Μυστικό Δείπνο και η Ιστορία του Τάσσου με τον Σερντάρ. Retrieved from <https://www.philenews.com/apopsis/article/364328/to-mistiko-dipno-ke-i-istoria-tou-tassou-me-ton-serntar/>
- Χαραλάμπους, Π. (2022). Όταν τα Άστρα ήταν πιο Κοντά. Retrieved from <https://omegalive.com.cy/blogs/όταν-τα-άστρα-ήταν-πιο-κοντά/>
- Συνεντευξιαζόμενος 1 (2024, Μαρ. 22). Συζήτηση για τη Μυστική και Παρασκηνιακή Διαβούλευση ως Μέσο Επίλυσης Μακροχρόνιων Διενέξεων. *Συνέντευξη από Σ. Σολωμού*.

- Συνεντευξιαζόμενος 2 (2024, Μαρ. 11). Συζήτηση για τη Μυστική και Παρασκηνιακή Διαβούλευση ως Μέσο Επίλυσης Μακροχρόνιων Διενέξεων. *Συνέντευξη από Σ. Σολωμού.*
- Συνεντευξιαζόμενος 3 (2024, Απρ. 4). Συζήτηση για τη Μυστική και Παρασκηνιακή Διαβούλευση ως Μέσο Επίλυσης Μακροχρόνιων Διενέξεων. *Συνέντευξη από Σ. Σολωμού.*
- Συνεντευξιαζόμενος 4 (2024, Απρ. 12). Συζήτηση για τη Μυστική και Παρασκηνιακή Διαβούλευση ως Μέσο Επίλυσης Μακροχρόνιων Διενέξεων. *Συνέντευξη από Σ. Σολωμού.*
- Συνεντευξιαζόμενος 5 (2024, Μαρ. 11). Συζήτηση για τη Μυστική και Παρασκηνιακή Διαβούλευση ως Μέσο Επίλυσης Μακροχρόνιων Διενέξεων. *Συνέντευξη από Σ. Σολωμού.*
- Συνεντευξιαζόμενος 6 (2024, Μαρ. 28). Συζήτηση για τη Μυστική και Παρασκηνιακή Διαβούλευση ως Μέσο Επίλυσης Μακροχρόνιων Διενέξεων. *Συνέντευξη από Σ. Σολωμού.*
- Συνεντευξιαζόμενος 7 (2024, Μαρ. 7). Συζήτηση για τη Μυστική και Παρασκηνιακή Διαβούλευση ως Μέσο Επίλυσης Μακροχρόνιων Διενέξεων. *Συνέντευξη από Σ. Σολωμού.*